

D/II-178

Emmaus felé...

TARTALOM:

Szerkesztőség: A harmadik év..	1
-s -n: Ügyünk a hit dolga..	3
Bakó József: Három lélek (vers)	5
j. i.: Farsangra írt sorok	6
Valentai Károly: Luther és a modern ember .	8
Dedinszky Gyula: Két nagy kérdés	12
Bakó József: A Szent László-kórházból (vers)	17
* * * : Wrede Matild elhivatása	18
Kádár Gyula versei	24
-s -n: Külföldi levelek (Tübingen)	25
Scholz L.: A M. E. K. Dsz. téli orsz. diákgyűlése	28
Oravala Ágost: Parasztproféta (Regény) Fordította: br. Podmaniczky Pál (IV)	30
Krónika	52
Könyv, folyóirat	53
Theologus élet.	

III. évf. 1—2. szám.

1931. jan.-febr. hó.

Ára 1'20 P.

EMIMAUUS FELÉ...

EVANGELIKUS FOLYÓIRAT.

Szerkesztik: *Jakus Imre, Kádár Gyula, Keken András, Urbán Ernő*
ev. hittudományi hallgatók.

Megjelenik havonta egyszer, július és augusztus kivételével.

Előfizetési ár: Egész évre P 5—, fél évre P 250

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Sopron, Ev. Theol. Otthon.

Kéziratokat a szerkesztőség címére kérünk. (Kéziratokat nem adunk vissza.)

Theologiai konferencia Sopronban. A múlt nyári konferencián megnyilvánult közhajnak megfelelően a soproni evangélikus hittudományi kar elhatározta, hogy Deo volente ebben az évben is tart theologiai konferenciát és annak időpontját, mivel úgy a nyár eleji, mint a nyár végi határidővel szemben elháríthatatlan nehézségek merültek fel, a husvét utáni hétre, április 7—10-re tűzte ki. A konferencia főtémája **a jelenkor szellemi válsága** lesz. A részletes tervet a kar legközelebb teszi közzé.

Kiadóhivatali közlemények:

Az előfizetési díjat beküldték: 10—
10 P-t: Benkő M. Sopron, dr. Wiczian D. Sopron, Schulek T. Bp., Pazár I. Miskolc, Balikó E. Bp., Scherer J. Bp.

750 P-t: Dedinszky A.-né Ipolyvece, Nagy L. Celldömök.

6—6 P-t: Bojsza J. Vönöczk, Rácz J. Győr, özv. dr. Vargha Gy.-né Bpest.

5—5 P-t: Tuba I. Bp., dr. Molnár Gy. Bp., Czékus Kálmán Bp., Zundel F.-né Sopron, Ev. Tanítóképző Szarvas, Ev. liceumi könyvtár Sopron, Novák E. Kővágó-őrs, Teltsch K. Nyiregyháza, Lágler B. Porrogszentkirály, Fúria Z. Kiskőrös, Zsiray L. Nagyvázsony, Reif P. Bp., Chalupka A. Sopron, Mihalovits S. Bér, Margócsy I. Acsa, Pályi D. Komárom, v. Berkényi E. Ecsény, Asbóth Gy. Szeged, Király J. Belled, Salfer R. Pestszentlőrinc, Vince L. Szergény, báró Sólmosy V. Nagylózs, Szabó J. Izmény, Nagy I. Zalaistvánd, dr. Szuchovszky L. Bp., Noszko I. Rákoskeresztúr, Mesterházy M. Nagygeresd, Belák J. Szombathely, Fabók F. Mezőberény, Baldauf G. Pécs, Izsó Dániel Bp., Kendeh K. Gy. Bp., Streicher A. Mátészalka, dr. Ajkay B. Répcelak, Mayer K. Nagykanizsa, Ev. gyülekezet Enese, Jancsó A. Kardoskút, Ritzel F. Bonyhád, Budaker O. Sopron, Zimmermann H. Nagykanizsa, Horeczky B. Bp., Salzmann O. Nyiregyháza, Engelleiter R. Nagykanizsa, Horváth L. Gyékényes, Erdélyi I. Monor, Békési ev. egyházmegyei

pénztár Szarvas, Mestyán J.-né Ócsa, Bor-sizky K. Bp., Gáncs A. Klotildliget, Matuz P. Ipolyvece, Sólyom J. Bp., Urbán A. Ujpest, özv. Simon P.-né Bp., Luby M. Bp., Rómer I. Szarvas, dr. Farkas Mária Bp.

3—3 P-t: Tóth S. Székesfehérvár, Forgách E. Orosháza, Ev. Tanítónőképző Igazgatósága Szarvas, dr. Matolcsy M.-né Farnos, Fiú keresk. isk. igazgatósága Győr, Zongor E. Sopron.

250—250 P-t: Somogyi M. Kadarkút, Gyalog S. Kéty, özv. Weisz K.-né Sopron, Sikos K. Kispécz, Süle Z. Vése, Király G. Kisfalud, Jagyugy P. Budapest, Gerencsér Zs. Nemescső, Drenyovszky J. Kispeszt, Rappos V. Debrecen, Kello G. Szarvas, özv. Szilágyi M.-né Kiskőrös, Nagy L. Szentantalfa, Petrovics P. Budafoke, Borgulya E. Szarvas, Geyer Z. Pécs, Mestyán J.-né Ócsa, Ott B. Tatabánya, Eöszte Zs. Tolnánémedi, Dékány L. Bp., Kermeszky E. Bp., Nervetti I. Szentcs, Jagyugy P. Bp., Bálint I.-né Győr, Mód A. Nagysimonyi.

240 P-t: Farádi M. Sopron.

2—2 P-t: Belák S. Tokaj, Bőjtös L. Vadosfa.

150 P-t: Jagyugy P., Farádi M. Sopron.

1—1 P-t: Mórotz S., Ladila Gy., Tóth J., Balogh J. Lustyik L., Németh G. III. Rác E. Sopron.

050 P-t: Ulreich L. Szontágh S., Tóth J., Kovács Gy., Ladila Gy. Sopron.

Adomány: Dr. Molnár Gy. Bp. 2 P.

EMMAUS FELÉ . . .

A HARMADIK ÉV.

EZZEL a számmal kezdi meg harmadik évfolyamát az Emmaus Felé. Ez az idő az, amikor el kell készíteni két évi munkálkodás mérlegét és számot kell adni Isten előtt és magunk előtt beteljesedett gondolatokról és tervnek maradt vagy meg sem látott kötelességekről. Azért jó, ha most az újra kezdés idején olvasó, munkatárs és szerkesztő a közös, drága munka és cél érdekében újra átérzi a kezdetkor érzett lelkesedést és elkötelezést. Jó ha mindnyájan újból meglátjuk és átgondoljuk a feladatok szükségességét és reánk vonatkozó konzekvenciáit. És kell, hogy ezek erőink újabb, elszántabb latbavetését eredményezzék.

De hát mi az Emmaus Felé célja? Milyen egyéniséggel, fegyverzettel akar küzdeni a magyar lélek porondján? Emmaus Felé... Akaratlanul is ennek a bibliai két szónak az exegézise, tartalma szűrődött le mindenkiben a lappal kapcsolatosan. És mi nyugodtan, sőt örömmel vállalhatjuk azt a csodálatos, gazdag tanítást és programot, amit Lukács evangélioma 24. részében az emmausi tanítványok története feltár. Ezen tanítás és programadás szerint a mi folyóiratunk a Jeruzsálem és Emmaus közötti út akar lenni. Út, amely csak az igazi, a boldog megismerésben végződhetik. Mert Jeruzsálem jelenti a tanácstalanságot, kétségbeesést, Emmaus a megismerést, a békességet. Hatvan futamatnyira volt Emmaus a zsidó fővárostól. Lehet, hogy vannak folyóiratunk olvasói közt olyanok, akiket a modern hitetlenség ideológiája tölt be, akiknek a szívében nagy szomorúság súlyosodik. Ezek az emberek az útnak csak talán a tizedik futamatját járják; csak Jézus «képük» van s az is helytelen. Csak úgy ismerik Jézust, mint aki néhány álmodozó kíséretében Palesztina lankáin egy szép filozófiát tanított s akil a rosszakaratú zsidók az egyik páska idején megkínóztak és megölték. Ilyen gondolkozású olvasóinknak is út akar lenni

folyóiratunk. S bárcsak a magyar nép, a keresztyén intelligencia méltó utóda lenne a két emmausi tanítványnak!

Azoknak is szolgálni akarunk, akik már őszintén, dobogó szívvel figyelnek a nagy názáreti Mester igéire, de még «balgatagok és rest szívűek mindazoknak elhívésére, a miket a próféták szóltak.» Mert sokan járnak egyházunkban az emmausi út felénél jóindulattal, de a megfeszített és feltámadott Krisztus nem lett valósággá az életükben. Szóljon ezeknek hatalmasan a folyóirat lapjairól időszerű problémákon, megoldásokon és bizonyágtevéseken keresztül a szemeket nyitó és élőhitre ébresztő örök Ige.

Áldott út és eszköz kíván lenni folyóiratunk az Emmaushoz közeledőknek, akik remegő lélekkel mondják az Utitársnak: «Maradj velünk!» Akik ujjongva ismerik fel életük Megváltóját, Királyát. Az az égő vágyunk és állandó törekvésünk, hogy nagyon sokan tartozzanak evangélikus egyházunkból, a pásztorokból, vezetőkből és magyar népünkben ebbe a legutolsó csoportba. Hogy nagyon sokan ne csak kegyes hagyományokat, ne csak világnézetet lássanak a keresztyénségben, hanem tapasztalják meg a megfeszített és feltámadott Krisztus életet formáló, üdvösségre vezető uralkodását. És legyenek az Övéi egészen.

Tudjuk, hogy ezen célok szempontjából találhatunk hiányokat az elmúlt két évfolyam számaiban. De találhatunk örvendeztető pozitívumokra is. Minden megnemértés, megpróbáltatás, baj, gond ellenére visszük tovább ezt a két éves örökséget. Az Úr akaratára bízunk minden vágyunkat, álmunkat, gondolatunkat, minden erőnket. Az egyház felébredését és a nemzet meggyógyulását. Az Isten akaratára bízunk a harmadik esztendő is.

Szerkesztőség.

Krisztus neve mindig gyűlöletes a világ előtt, aki Őt prédikálja, annak szenvednie kell.

*

A fejedelmek leveleit háromszor át kell olvasni, a mi Urunk leveleit hetvenhétyszer.

*

Az nem elég, ha valaki megtartja magát a gonosz tettektől, de a gonosz kívánságokat engedi rejtőzni a szívében. Nekünk arra kell törekednünk, hogy a lelkünk teljesen tiszta legyen és minden gonosz vágynak és kívánságnak halálos ellensége.

(Luther.)

ÜGYÜNK A HIT DOLGA

LAPUNK elején emlékezünk meg az elmúlt két évünkről s a most beköszöntött harmadikról. Hadd sorakozzon ehhez egyik kedves munkatársunk nemrégiben írt levelének valahogyan nagyon idekiváncozó része:

— Ha lapot tartunk fenn, akkor annak Isten Országára célját kell szolgálni megalkuvás nélkül! Ezért érdemes életet, időt, pénzt, munkát és mindent feláldozni, de másért nem. És az Úr maga csak az ilyen munkát támogatja. Az Emmaus Felé... fennmaradása a hitnek a dolga. Ha hisszük, hogy az Úr hívta elő és Ő tisztogatta emberi törekvésektől s akarja mindig és mindig jobban megtisztítani, hogy igazán és színtisztán az Ő országát, az ébredés ügyét szolgálja, akkor hihetjük a fennmaradást is. Akkor Ő fenn is akarja tartani. Minden csak a hit és engedelmesség dolga. A hité az, hogy rendületlenül bízunk Őbenne: nem a mi ügyünk ez az «Emmaus Felé», hanem az Ővé és Ő meg nem feledkezik soha az Ő ügyéről. Az engedelmisségé az, hogy keressük magunkban az okot, ha az Úr nehézségeket küld és újra és újra térjünk Őhozá egészen, adjunk helyet az Ő Lelkének, hogy megtisztíthasson, átfurmálhasson egészen. Azt hiszem, nem sokat kell keresgélni a bűnöket, ellanyhulásokat, lustaságokat, megalkuvásokat, gyáva-ságokat, a gonosszal játszadozásokat, kényelemkereséseket, öndicsőség s hiúságkergetést és a sok-sok, rengeteg bűnt, amivel mind megszomorítottuk az Úr Lelkét. De semmi sem oly nagy bűn az Úr előtt, mint a hitetlenség, a bizalmatlanság. Azért, mert az ilyennel Ő sem tud tenni semmit. S ilyen nagy bűn az is, ha azt gondoljuk, hogy nekünk kell végezni az Úr ügyét. Nekünk kell kiszabni, hogy milyen irányban, milyen mederben haladjon, stb. És persze micsoda hozzá az erőnk? Nem nulla, — mérhetetlen mínusz! Micsodák a körülmények? Ciklontól korbácsolt tenger, amelyen a mi ügyünk csak egy kis rozoga ladik. No persze, hogyha ezzel az erővel és ezek közt a körülmények közt nekünk kell végezni Isten Országára munkáját, akkor nincs más hátra, mint

kétségbeesni és abban hagyni mindent, vagy szépséges megalkuvásokkal evickélni sekélyebb vizeken s megelégedni az arany helyett a sárgarézzel is. De értsük meg már végre, hogy nekünk nem kell tenni semmit se. Hogy az Úr maga vezeti az Ő országa munkáját! Hogy Ő tudja és akarja kiönteni a Lelkét, hogy a mi rozoga ladi-kunk el nem sülyedhet, mert maga a Mester ül benne, hogy Ő még a tengert is le tudja csendesíteni, ha akarja. Hogy Ő mindent tud és mindent akar, ha mi hisszük. Őh értsük meg mi szerencsétlen jámborok, hogy Isten Országának ügyét egy hangyalépéssel se tudjuk mi magunk előrevinni, ha összeszedjük is minden erőnket, eszünket, vagyonunkat és mindent, amink csak van, — de megakadályozni az Úr munkáját, megakadályozni, hogy hegyek mozduljanak meg és essenek a tengerbe, hogy betegek tisztuljanak meg, hogy tömegek térjenek meg, hogy az Úr Lelke hatalmas és csodálatos dolgokat cselekedjék bennünk, körülöttünk és általunk, azt, azt tudjuk, ha nem hiszünk! Ha nem hiszünk, hogy az Úr tudja és akarja az Ő országa ügyét előrevinni. Ha a helyett, hogy naponta 3—4 órát az Ő orcáját néznénk csendben, kirándulásokat teszünk a bűn, a csüggedés, a hitetlenség posványaiiba, fel akarván mérni, milyen nagy a bűn, a rossz! *) Nem kell azt mérni, nem kell oda kirándulni! Csak nézz a szivedbe! Ott is megtalálod ugyanazt, amit minden ember szívében, s aminek kivirágzásait a posványos életben. A bűn végtelen, de az Úr ereje még végtelenebb, mert megtörte a hatalmát ott fent a Golgotán. A Golgota óta mi mindent hihetünk és mindent merhetünk és az Úr előtt nem az a kedvesebb, aki szerény, aki azt szeretné csak, ami másutt, a testvéregyháznál már megvan, *) hanem az, aki meri azt kérni és várni, ami még nem volt sehol se, aki meri kérni a teljeset, az egészet, az evangélium teljességét, aki meri kérni a Szent Lelket, hogy a száraz, kietlen, pogány magyar talajon legyenek a bűn halálos álmából felébredt emberek és olyanok, akik ujjongva tesznek bizonyosságot a hozzájuk lehajolt kegyelemről, akik nem keresnek mást, mint csak azt, hogy az üdvösségbe bejuthassanak, úgy ők, mint minden embertársuk. Ez a szintizta evangélium. Bűn, kegyelem, Megváltó! És nekünk csak hinni kell s az Úr adja, önti. Ha eddig nem adta, nem öntötte, annak az az oka, hogy szolgálói nem hitték. Azok se, akik Isten gyermekeinek vallották magukat és nem engedték megszabadítani önmagukat se a bűntől, nem gyűlöltek magukat, a hitetlent, a megalkuvót, a gyávát, a rosszat, a bűn emberét, a «holt embert», akinek a helye a kereszten van

*) Utalások egy levélre.

Krisztus mellett s akit mindennap meg kell feszíteni, mert különben feltámad és megöl téged. Ha ketten hinnék, már megadta volna. Hiszen megigérte! (Mt. 18:19). Óh kérlek azért benneteket, alázkodjunk meg az Úr előtt, rakjuk le minden nyomorúságunkat és higgyünk! És kérjünk! Életet a mi számunkra és életet mások számára, növekedést Isten Országá számára. És ne hitetlenkedjünk. Vegyük végre a dolgot úgy, amint van: halálos-komolyan!

Az «Emmaus Felé» ügye a hit dolga! Jövendője az Úr kezében van. Ha Ő akarja, növekedik, tisztul és betölti hivatását. Ebben senkitől se akarjunk tanácsot kérni, senkire és semmire se akarjunk tekinteni, csak az Urra. És úgy látom, hogy szükség van és lesz az «Emmaus Felé»-re. Hogy hol fog munkálni, milyen rétegben, milyen eszközökkel, kik segítségével és miképen, azt nem is akarom kutatni, az Úr el fogja rendezni; de hogy szükség van rá, azt látom.

S. N.

HÁROM LÉLEK.*

*Morcan jár a tar mezőn egy zsellér,
Mert szűk földjén a hó még zsarnokol.
Lelkem új könyvnek vendége épen,
Kupákat koccint, társával dalol,
Mig a földtúró lomhán bandukol.*

*Munkára éhen kémli a tájat,
Átkos szavakkal kelti a földet.
Én meg egy költő asztagját lesem,
Hol az áldomás már táncot dönget,
Másik meg üti bottal a földet.*

*Majd borús mennyre dobja fel szemét,
Sziókokat dohog a duzzogó ajk.
Mellem meg zengő, ünnepi sátor,
Hol mindent felejtő dáridó tart,
Mig átkozódik a duzzogó ajk.*

*Bocsásd meg Uram! Nagypéntek van ma.
A harangsírás ide is kihat
S e parasztlator mégis káromol,
Szívem meg korhely, pogányul mulat,
Te meg rovod a megváltó utat.*

Bakó József.

* Bakó József most megjelent „Földem” c. verskötetéből.

FARSANGRA ÍRT SOROK.

Ama embere csak azt fogadja el igazán értéknek, amit önmagából épít toronnyá önmaga. Tekintélyek, formák, egységek közt jár, parányiségében százfelé utalt, százfelé osztott. Érdekeltségeiben százfelé hulló. Mégis: tagadni szeretne minden kollektívumot. Közösségekbe, közösségekre épített életén réseket vert a világháború. E réseken idegen erejű szelek áramlásai suhannak belé. Fagyasztják a tegnapi élet csíráit, melegét, célját.

Olyanformán érzi magát a mai ember, mint az a tűzoltó, aki templomtornyok, bankok, börtönök tüzeit oltogatja, míg házán is zsarnokol a tűz. Kit hazatértek romok fogadnak. Nincs fejét hová lehajtania. A templomok árnyékát ridegnek, hidegnek találja. Az Istent irreálisnak, az embereket pedig — akik körötte élnek — nemcsak állami, faji, egyházi, de családi egységben is képteleneknek tartja immár arra, hogy életépüléséhez eredőt adjanak össze. Hiszen épen ezekben, ezek által látja kifosztottságát, nyomorúságát. Mi sem természetesebb tehát a lelkek befelé fordulásánál. Az individualisztikus törekvéseknél. A kereséseknél. A mindenkiben csalódott, minden úton elbotlott lélek önmagában sejtí legfőbb támaszát. De csak sejtí! Mert ha az életcélt vesztett ember a kétségbeesés, a cinizmus, a nihilizmus partjára sodródik, a mélybehullástól csak egy dolog mentheti meg: új cél meglátása. Ez az új cél is csak akkor ád tartós életértelmet, ha maga is tartós. Ha örök. Lelkünk számára csak az örökkévalóság tudata hozhat belső egységet s békességet. Ennek a felismerése pedig felfelé mutat. Istenre! Aki megjelentette magát az Úr Jézus Krisztusban. A mi Megváltónkban. Aki adatott nekünk... szabadítóul... Vagy ő vagy senki. Vagy Pál bizonyágtétele: «Nékem az élet Krisztus», vagy Schopenhauer nihilizmusa: «a mi világunk — semmi».

Középut nincs. Lehet ugyan hidat verni a mélységek fölé, lehet jókedvet, kacajt hazudni, aranyat csörgetni. Lehet mámort is farsangolni a bőjt elé. De ha jön az első vihar, amelyik meg-

próbáltatásokkal terhes, elseper hidat, aranyat, mámort, farsangot, mindent... Késő az önmagunkon való sírás. Késő volt Gorkij sírása is, aki az «önmagára talált» ész bölcsőjénél hirdette a gazdagabb jövőt. Aki azt hitte, hogy a kultúra mindent befedezi, mindent legyőz. Ő milyen kétségbeesett reménykedéssel harsogta szerte: Hozzunk elő most mindent, ami érték, amit évszázadok gyöngyöztek elő. Részegüljünk bele ennyi szépségbe! Jöjjenek a művészek, sugároztassák szét a legtisztább intuíciót... Jöjjön minden!!

És az orosz lélek mélyéből minden kultúrán, hatáson, nevelésen túlról felkullogott a «természet». Kacagva az álmodó szavát. A vörös rózsza meg kibontotta halálos szirmait... Semmi nem fedeztetett el. Igen, lehet hidat építeni a mélységek fölé, lehet önbízással feszülni a holnapok elé, de nem lehet az ilyen élet: Élet... Mert nincsen egyetlen önmagunkból ásott életforma sem, amelyik egyé, testvérré, boldoggá tenne. Egy — adatott. A Pálé. «Nékem az élet Krisztus!» Akinek vére minden nyomorúság, gonoszság elfedezésére elegendő. Akivel találkozunk kell. A Golgotán... Nélküle nincsen újjáépülés. Fundamentumnak Ő «vette-tett». Azért a mi boldog bizonyágtevésünk szálljon el minden-hová, ahol nélküle élnek.

Hirdessük a mentő üzenést: «ha az Ő szavát halljátok, meg ne keményítsétek a ti szíveiteket».

j. i.

Hivőnek lenni annyit jelent: Istenben mindent birni. Hogy mondhassa az ember: Mivel Isten az enyém, mindenem megvan. Legtöbben azonban így mondják ezt: Mivel mindenem megvan, enyém az Isten is.

A mérhetetlen kincsek közül, amelyekkel az örökké gazdag Isten ékes, egy sem tündököl oly szelid fényvel, mint az ő hűsége. — Az Ő türelme az én üdvösségem. Az életem története pedig: hogy Ő mindeddig könyörülettel hordozott.

De sokszor elfelejtjük, hogy Isten nagyságának a teljessége a személyes vigasztalás és a személyszerinti gondoskodás filigrán munkájában bontakozik ki. Isten sohasem nagyobb, mint azokban a kicsinységekben, amelyekben a te apró-cseprő ügyeidet felkarolja, gyógyítgatja, vezet és véghez viszi.

(Bezzel Hermann.)

LUTHER ÉS A MODERN EMBER.

NÉGY évszázada állítják már egymás mellé ezt a két fogalmat. S valahányszor csak megteszik, más és más tartalmú lesz ez az egybekapcsolás. A függvény szerkezete fejezi ki talán a legtalálébban azt a változást, ami e szavak tartalmában a történelem folyamán végbement. Luther a függvény függő változója, noha ő történelmi valóság; a modern ember pedig, — akinek a születésnapja is éppen a reformáció idejére esik, — a független változó. Ez a megjelölés: modern ember, végigcsillámlott a színskála csaknem valamennyi árnyalatán és mindegyik tartalom megtalálta a visszhangját Lutherben. Úgy tűnik fel előttünk Luther manapság, mint egy mesés kincseket rejtető kincseskamra, amelyből már eddig is dús kincsek garmadája került elő és gyarapította az európai műveltség szellemi birtokállományát. És ez így van valamennyi szellemóriással. Ahány kor hömpölyög elő a jövődöböl, az mind belőlük táplálkozik, mindegyik felfedezi az épen neki szóló mondanivalót, «az üzenetet». Mégis hányszor állítanak ezeknél a szellemi héroszoknál olyan gondolatokat, eszméket is a homloktérbe, amelyek náluk csak esetlegesek, mellékesekek. Sőt nem egyszer merőben idegen gondolatokat is vélnek felfedezni bennük. Luthernek is osztoznia kellett ebben a fonák sorsban. Hányszor hivatkoznak reá, mint a régi, tisztos szokásokba rögződött polgári jó rend elszánt harcosára, aki minden társadalmi javítás makacs ellenzője. Gyakran lelkesednek érte, a szabad gondolkodás, önálló kutatás úttörőjéért, aki szétszaggatta az ész középkori béklyóit és az emberi értelmet újra felmagasztalta királyi trónusára. Őt szólítják sorompóba akkor is, ha a vallásos bensőség, a kedély, az érzület kegyessége mellett törnek lándzsát. És így, tallóztatva a szellemtörténet színes, változatos területén sok-sok egyéb felfogást is találunk, amely több-kevesebb joggal őt teszi meg kezésének és jótállójának.

Amikor most én is ezt az egybevetést tettem cikkem címévé, abban a meggyőződésben cselekedtem, hogy ezt eleddig még soha ennyi joggal meg nem tehatték. A mai modern ember, aki hosszabb vajudás után a háború rémségeiben látott napvilágot, annyi rokonvonást mutat a reformáció korabeli emberrel, hogy szinte szakasztott párjának lehet tekinteni. A történelem sodra hatalmas körfolyamban robog, amelynek mindig megvannak az újra meg újra visszatérő jellemvonásai. Csak egy-két körvonalból álló vázlatot szeretnék idevetíteni ennek a meglepő hasonlatosságnak az igazolására. Mindkét kor a történelem hatalmas meggyéje, melyen évszázados hagyományok és szellemi örökségek vesztik el érvényességüket s új irányelvek kezdenek kirajzolódni, amelyek hosszú időn át letörülhetlenül fogják megszabni az élet, a műveltség kialakulását. Mint ilyen határvonalon élő átmeneti korok: nyughatatlanok, bizonytalanok is, telve keserves vergődéssel és kereséssel. Régi, általánosan elismert tekintélyek porba hullásakor hatalmas vágy tör elő a tömegekből, amelyek újra csak valamilyen tekintélyre áhítoznak, hogy az megkímélje őket attól a kínos küzködéstől, amivel az igazság új megismerése jár. És Luther, aki előtt

megingott minden emberi tekintély, az Isten ígéjére mutat rá, mint egyedül lehetséges kiútra minden zűrzavarból és kavarodásból: az egyedüli mozdulatlan kőszálra a forrongó események közepette. — Nálunk is vége szakadt a boldog, békés világnak a háborúval. Ami még nem is olyan régen szilárdan állott és hatalmas tömegek féltve őrzött ereklyéje volt, az ma már mind recseg-ropog, utolsó óráit járja. Állam, gazdasági élet, társadalom, művelődés, család, nevelés, egyház stb. kérdőjelek özönével kénytelenek farkasszemet nézni. És amikor a régi, kegyelettel körülfont polgári rend és kultúra így haldoklik, új eszmék, boszorkány tánca kavargó körülöttünk. Akinek nincsen valamilyen biztos támpontja, amibe megkapaszkodhat, ahonnan tájékozódhat a jövő kialakuló körvonalainak a szövevényében, az ha csak belenéz a mai élet lüktető sodrába, már beleszédül és elveszti a lába alól a szilárd talajt. Abban a vajudó időben Luther az Isten ígét megszólaltatta, az egyedüli orvosszert, ami nem kábít el, nem narkotizál, hanem valóban gyógyulást hoz. A mi számukra sem lehet egyéb tengely, amely körül kikristályosodik az új kor, mint Istennek az ígéje.

Az akkori és a mai kornak egy másik egyező jellemvonása is szükségképpen mutat erre. Két embereszmény ragyogott Luther korában: a humanista, aki a legkorlátlanabb szabadsággal akart élni, minden lappangó tehetségét kivirágoztatni, az élet minden szépségét és örömét felszívni — és a szent ember, aki mindentől visszavonult, mindent megtagadott és az önfegyelmzés sanyarú iskoláját végigjárva akart szert tenni az élet teljességére: a szentségre, amellyel az Isten előtt is kedvességét talál. És mind a kettő végzetes csőd felé ragadta a társadalmat: amaz felszabadította az ember bensejében bujkáló mohó fenegyedat, emez pedig nem tudott hatni a nagy tömegekre s legfeljebb kepmutatató külsőségekre kapatta őket. Mind a kettőnek gyökeres tévedése, hogy nem számoltak a bűn valóságával, az ember teljes romlottságával. Luther semmiféle illúzióban sem ringatta magát, hanem a valóságra tekintett csupán, s azért nem találhatott más szilárd alapot, amelyen biztosan megvethette a lábát, mint Istennek a szavát, amely épen a bűnből, a romlásból való szabadulás örömhíre. Korunkban is leálcázták az embert a háború borzalmai, lefoszlott róla az a lelkesedés, amellyel szédítő fejlődést jósolt magának a jövő hosszú távlatában, megmutatkozott a bűnnel szemben való tehetetlen vergődése, hiábavaló kapkodása, erőfeszítése. Aki ma józan szemmel figyeli önmagát és az életet, az kénytelen rádöbben a bűn kérdő, szentelenül terpeszkedő hatalmaskodására. *Hát lehet-e itt más segítség mint Luther korában: az élő Isten szavára figyelni, az Ő üzeneteire hallgatóni?*

Hányszor halljuk ezt jelszóként, kegyes szólamként emlegetni: csak Isten ígéje mentheti meg a társadalmat, csak ez biztosíthatja népünk jövőjét. Olvassátok tehát a bibliát! Legyen ott az asztalon, a családban, az üzletben, az utcán, stb. Milyen sokan vannak, akik meleg tekintettel símogatják ezt a drága könyvet, fájó szívükre balzsamot keresnek benne, elandalognak egyszerű, manapság szokatlan művészi szépségein és sokan vannak, akik az Írásból építik ki egész vallás-erkölcsi világukat. És mind e sok gyengéd szeretet, vágyódás és komoly törekvés ellenére elsikkad a legfontosabb dolog, hogy nem maga a biblia a lényeges, hanem az, hogy *a biblián keresztül az élő Isten szól hozzánk*. Ha pedig megüti a fülünket ez a hang, akkor az elnyeléssel fenyegető válság nem hogy alábbhagyna, sőt inkább egyre szörnyűbb lesz. Mindaz, amihez csak ebben a nagy kavarodásban görcsösen tapadtunk, alázuhan Isten ítéletének a szakadékába. És mi ott állunk árván, tanácstalanul, kifosztottan. *És Isten valósága csak akkor nyílik meg előttünk, ha ez az összeomlás ránkszakad; s az*

új életet ebben a krízisben csak Isten szava jelenti a számunkra.

És amilyen kész a modern ember végső, kényszerű megszorultságában beiktatni a bibliát minden szépségével, vígasztalásával és útmutatásával az életébe, — ha az élő Isten szaváról van szó, csak fanyar mosolyra torzul az ajka. Bensejében megvan ugyan a heves vágyódás az Isten megszólitása után, de a sok keresztyén és egyházi használat elvette ennek a hitelét. Annyiszor visszaéltek vele s az Isten ígését is oly sokszor csak emberi nagyságok és értékek felmagasztalására használták, hogy nem tudja már Istennek a szavát kihallani az emberi hangok zűrzavarából. — Hasonló volt hajdan a humanista ember helyzete is. Az Isten ígéjére olyan hatalmas kultúrális intézményt építettek az egyház vezetői, hogy az eltakarta az emberek sóvárgó szemei elől Istennek a nyugtalanító valóságát. És ekkor szólalt meg Luther, aki rombadöntött minden kápráztató emberi alkotást, nagyot-akarást és rámutatott azokra a *feltételekre*, amelyek felpattantották a humanista számára is ezt a hét pecséttel lezárt könyvet, s felpattantják ma is, a mi számunkra is.

Kissé különösnek hangzik talán, hogy az igazi bibliaolvasásnak feltételei vannak. De ezen nem segíthetünk. Ha irodalmi vagy művészeti alkotásokkal van dolgunk, azok is csak akkor tudják a szépségüket ránsugároztatni, ha mi nem akarjuk a magunk lelkének tartalmát rájuk vetíteni, hanem alázatosan nyitjuk meg előttük szellemiségünket. Egy könyvvel sem tudunk igazán bánni, ha benne csak a saját gondolataink igazolását keressük és nem vagyunk hajlandók magunkat megtagadva figyelni a szerző mondanivalójára és engedni, hogy az a maga tárgyilagosságában hasson reánk. Luther három szóban jelöli meg azokat a feltételeket, amelyek egyedül segíthetnek rá, hogy valóban az Isten szavát hallhassuk meg: oratio, meditatio, tentatio, (imádkozás, elmélkedés, megpróbáltatás).

Első hallásra a modern ember méltán elfintoríthatja az arcát, amint azt mindig megteszi, valahányszor csak valami kegyes dologról hall. De ha közelebbről vesszük szemügyre ezt a három szót, akkor meglátjuk, hogy Luther mennyire kiszór belőlük mindent, ami esetleg rászolgálhatna a fitymáló gúnyra, és úgy állítja azokat a modern ember elé mint egy hatalmas kaput, amelyen keresztül az új élet diadalmasan vonul be. — Az új élet első feltétele — az oratio — Luthernél egy hatalmas revíziót, átértékelést jelent: *az ember leszámol csődjével*, meglátja, hogy a maga erejével nem tudja a helyzetet megjavítani és *mindent az élő Istentől vár*. Eddig korlátlanul bízott esze királyi hatalmában. Az imádság a nagy csalódást és kiábrándulást jelenti. A valóság kuszált összevisszaságában eltévedt az eszünk és most az Istentől várjuk, egyedül tőle, hogy ebből a lehetetlen helyzetből kivezessen és ráállítson bennünket a helyes kerékvágásra. Ami eddig bennünket a cselekvés boldog izgalmával töltött el és mindig újabb meg újabb alkotásra lendített, annak a kudarca most nyilvánvalóvá lett. Ráriadtunk az Istentől független élet hiábavalóságára, meddőségére. És amikor mindennek az összehullását látjuk, ami eddig az életünknek tartalmat adott, nem marad más hátra, mint várni, hogy az élő Isten kezdjen valami egészen újat a mi elrontott, elfecsérelt, talminak bizonyult emberi életünkben. Az oratio azt jelenti, hogy mi az emberi dicsőség magaslatairól a mélységbe zuhantunk és rajtunk csak az az Isten segíthet, aki tekintetével csak a mélységbe néz. *Bölcsességünk és erőnk, önbizalmunk és hiúságunk összetörését jelenti az oratio*. Ez talán sokak szemében skandalom, megütközés és megbotránkozás, de új élet csak ebben a skandalomban lehetséges. Luther azt mondja: «Mindenekelőtt tudd meg, hogy a biblia olyan könyv, amely minden más könyv bölcsességét bolondsággá teszi, mert egyik sem szól az örök életről.» Az új életről. — Amikor az

oratio, ez a magunk megtörpülése és semmivéválása megkezdődik bennünk, akkor kezd érvényesülni az életünkben a meditatio is. A meditatio azt jelenti, hogy a magam szerepének meghalványodásával az élő Isten kezdi átvenni az életem kormányzását. A meditatio az az alkalom, amikor az új élet a réginek a romjain megindul. *Meditatio az, amikor erőm csödjé után az Isten erői torokkollanak belém.* És amilyen mértékben háttérbe szorulok a magam igényeivel és akarásaival, olyan mértékben hatalmasodik el rajtam az Isten uralma. Hát nem erre áhítózik a modern ember, aki olyan bizalmatlan mindennel szemben, ami emberi?! A modern ember nem elégszik meg kevesebbel, mint magával az élő Istennel, aki előtt ha meghódolhat: egész élete kiteljesedik.

És mennyire a modern ember szája íze szerint beszél Luther akkor, amikor olyan kimagasló jelentőségűnek tartja a tentatiót: a kísértéseket, a küzdelmet. A modern ember sokkalta őszintébben látja a valóságot, semminthogy hinni tudna az olyan fellengős álmódosításokban, amelyek valamilyen idillikus békeséget és nyugodt, derűs boldogságot ígérgetnek ebben a földi életben. Az ilyen érzelmességnek keményen hátat fordít Luther és megmutatja, hogy az Isten minden embert a szenvedések és megpróbáltatások kohójába vet, aki csak tétértefejet hajt előtte. Ez azt jelenti, hogy nem az a modern ember legnagyobb nyavalyája, hogy annyi nehézség és baj tajtézkzik körülötte, hanem az, hogy a nehézségek elől egérutat akar venni és az életet túrhetővé akarja tenni mindenféle javító szándékkal, hogy így ne érezze a végső kérdéseknek a súlyát. Isten a válságot addig akarja fokozni, hogy az ember már egy cöppet se lehessen szerelmes önmagába, hanem sola gratia, egyedül csak kegyelemből éljen. Mert *amikor a tentatio a legjobban a jödresujt bennünket, akkor támad fel bennünk az új élet.* — Jelenti a tentatio azt is, hogy amikor valóban Istennek a szolgálói és hírnökei lettünk, akkor támad mindig a legádázabban bennünket az Istentől elszakadottnak a dühe. Ha az egyház nagy békességben él, az annak a jele, hogy elhalkult vagy elaludt már az élő Istenről való bizonyágtétel. Mert amikor az ember sarokba állításáról van szó és Isten egyeduralmáról a Krisztusban, akkor a legelkeseredettebb küzdelem kezd tombolni. Az élő Isten előtt nem élhetünk csak gondolati keresztyénséget, hanem annak tettekké, életté kell válnia. Az ilyen valóságos keresztyénség, az ilyen Istenajándékozta új élet pedig a legkevésbé kívánatos valami a maga önállóságára rátartó embernek.

Ez a három szó jelöli meg az új életnek a kapuját, az Isten ítéletének és kegyelmének a kapuját. Ez a Krisztus kapuja. A modern ember elkerülheti ezt, de akkor céltalan, hiábavaló erőfeszítésekkel fecsérli el minden lelkesedését, jószándékát. Nincs más kivezető út; a szabadulásnak csak ez az egyetlen kapuja van. És a modern embernek, ha rúgódozik és lázadozik is ellene, kedves ez az üzenet az élő Istenről, mert megcsömörlött és belefáradt minden emberi szempontmondásba; már csak az élő Istenben tud bízni és azért fordul szembe minden bálványistennel, amely annyira uralkodik a ma álkeresztyénségében nálunk is. Luther azért nagy és sokat mondó a modern ember számára, mert az élő Istenre mutat. Hasztalan minden filozófia, lársadalmi és gazdasági elmélet. Mind ez csak szépségflastrom. Igazi gyógyír, ellenszer a duló mérgekkel szemben csak egy van: *az élő Istennek az ígéje.* Aki meghallja Luther kiáltó szavát és megalázkodva hallgat az ígére: az a modern ember. Aki fölényesen vállat von és a maga útját rójja tovább, az a kibontakozó jövendőnek csak kölönce, kerékkötője lesz. Ha sok igazi modern embert lámasztana az Isten, bizony új barátok árkolnák a magyar ugart és új jövő magvetése biztathatna bennünket. De e nélkül — hiába minden!

Valentai Károly.

KÉT NAGY KÉRDÉS.

MI LESZ A SZÓRVÁNYOKKAL?

MI LESZ A THEOLOGUS „TÜLTERMELÉSSSEL“?

ZELLEMI, gazdasági életünk beteggé ficamodásáról beszél a sajtó. Feneketlen mélységek felé hív a sírás: Segíteni! A megindultak pedig több erőt, egyetemesebb akarást, szeretetet, munkához feszülést sürgetnek. És koncentrációt! Állami, egyházi életben egyaránt. Sebek vérzenek! Egyházunk teste orvosokra vár! Melyiket gyógyítsuk legelőbb?

Ha az ember gyakorló lelkészekkel vált szót, a beszéd csakhamar ráterelődik a szórványokra. E legmélyebb sebre. És ennél a pontnál szomorúan borul el minden lelkész arca. Ez az, ami mindenkinek fáj. Még a — hivatalnok-lelkészek is. Fáj pedig néki azért, mert a szórványok okozzák a legtöbb kellemetlenséget. Ha átnézi kitérési statisztikáját: az egyházukat megtagadók $\frac{3}{4}$ része szórványbeli. Ha megfigyeli a kárunkra adott reverzálisok számát: az arány legalább is ugyanaz. Amit a lelkészi kar munkája elér a gyülekezetekben, az mind elsikkad a szórványokban. Ott vérzik el egyházunk életereje. S ami a legnagyobb fájdalom: lelkek ezrei élnek az Ige nélkül. Nem pásztorolhatók úgy, mint kellene; hiába hívó a lelkész, hiába tusakodik, hogy Krisztushoz vezesse őket. Nem ártatlan divat csupán az, hogy gyűléseink, jegyzőkönyveink örökösen a szórványkérdéssel bajlódnak, hanem parancsoló, kényszerítő szükség.

Ha pedig teológus-kápláni körben mozog az ember, ott is megtalálja ennek a körnek s egyben egyházunknak a gyötrő kérdését. Remélem, hogy teológusainkat nem lehet megvádolni önzéssel, anyagiassággal s talán sehol sincs annyi lelkesedés, bizakodás, tenni, szolgálni vágyás, mint éppen ő közöttük. Valami idegen szellő azonban az ő arcukat is gyakran befelhőzheti. Olyankor, amikor fölvetődik előttük a kérdés: Mi lesz velünk? Hol szolgálhatunk majd? Egyházi vezetőink nagyon sokat vitáznak

azon, hogy van-e theologus túltermelés vagy nincs? És a kérdést nem lehet egyszerűen eldönteni, mert elegendő érv van mindkét oldalon. De talán nem is fontos a kérdés tisztázása. Mert akár sok a theologus, akár nem, egy mindenképpen bizonyos. Az, hogy a kb. 300 lelkészi és vallásstanári állást tekintve — ha erre a kicsi számra állandóan 110—120 theológus esik — a pálya kezdetén állók előtt egészen jogosan vetődik fel az aggodalmas kérdés: Mi lesz velünk? Hátha még a felavatásig sem jutok el, mert hiszen még kápláni meghívást kapni is egyre nehezebb.

Az előbb említett kérdések: szórványgondozás és theologus «túltermelés» bármennyire különböző színezetűek legyenek is, mindenképpen megfontolást és megoldást követelnek. Az egészben az a legtragikusabb, hogy míg egyrészt a szórványkérdés azért végzetes, mert nincs odahelyezhető munkaerő, addig a lelkészek elhelyezkedése azért súlyos probléma, mert nincs munkaterület, ahol alkalmazhatók lennének — bármennyi is az aratnivaló. Világos, hogy a két kérdés csakis együttesen oldható meg. Ezt a megoldást nyujtaná esetleg a lelkész-tanító típusa.

*

Mit értünk tulajdonképpen a gyakorlati egyházi életben a szórvány fogalma alatt?

Nem föltétlenül oly tisztán más-vallású területet, ahol csak minden tíz km-re esik egy-egy evangélikus, de a szórvány fogalma magában foglalja az Alföldnek egész, sokszor szintisztán evangélikus tanyavilágát is (Békéscsaba, Szarvas, Nyiregyháza, egész Pest megye, stb.). Ide számítom a Dunántúl rengeteg filiáját is. Mert hiszen mindkét esetben egyformán az a baj, hogy van ugyan hívő, de nincs lelkész. A kétségbeejtő pedig éppen az a dologban, hogy a mostani rendszert véve alapul — bármennyi legyen is a theologus, — e helyeken lelkészi állás nem szervezhető, mert ezt az ott élő hívő csoportok anyagilag nem bírják el.

Azonban filiákban, tanyákon mégis találunk valakit, akinek megélhetése, állása, hivatása van, aki dolgozhat és foglalkozhat a néppel — és ez a tanító. A tanító helyére kell tehát beültetni a lelkészt, helyesebben egy személyben egyesíteni őket, s ezzel úgy a szórványgondozás, mint az esetleges lelkész-túltermelés megoldódik. Eddig azt a módszert követte egyházunk, hogy a tanítót tette meg lelkésznek, levita teendőkkel bízta meg őt. A szórványkérdést ez nem oldotta meg, hiszen az sohasem volt égetőbb probléma, mint éppen ma. Az ellenkező utat kell követni: a

lelkészt kell kivinni a szórványba és végeztetni vele tanítói teendőket is. A dolog talán nem lehetetlen.

Évenként — mondjuk — 20—30 végzett teológus jelentkezik a lelkészvizsgáló bizottság előtt avatásra. A bizottság ezek közül kiválaszt — esetleg önkéntes jelentkezés alapján is — tízet s azt mondja: ti visszamentek egy évre Sopronba és az ottani evangélikus tanítóképzőben megszerzitek a tanítói oklevelet. A megmaradó többi jelölt részben külföldre megy, részben pedig (ha lesz), bevonul a szemináriumba. Így aztán bár háromféle beosztást nyertek is, végeredményben egyik sem vesztett időt, mert hiszen az az egy év mindegyiknél rámegegy a továbbképzésre. A Sopronba rendelt tíz ember sorsa nem jelenthet különösebb gondot, mert az Otthonban kaphat helyet, s ahonnan fedeznék a szemináristák ellátását, ugyanaz a forrás gondoskodhatna a «képzős» teológusokról is. Az év végével aztán egy szép csoport tanítói diplomás «tanítólelkész» hagyja el Sopron ősi falait.

Már most: mit nyert velük a közegyház?

Nagyon sokat.

A szórványoknál az a baj, hogy az anyagyülekezet lelkésze oda is hiába megy el munkaidőben hétköznapon, híveit nem találja otthon. Vasárnap pedig nem ér rá, nem hagyhatja ott az anyagyülekezetet. Az ujonnan szervezett missziói lelkészi állásoknál hasonló a baj. A missziói-lelkésznek a körülmények miatt lehetetlen hétköznapon tevékenykednie, vasárnap pedig nem szakadhat egyszerre sokfelé. Éppen ezért nincs más megoldás, mint az, hogy a filiák és a sokszor több száz lelket számláló tanyacsoportok (bokrok) tanítói állásaiba lelkészek jussanak, akik hétköznapon a rendes tanítói munkát végzik, mellette pedig különösebb nehézség nélkül látják el e lelkészi szolgálatot is. Micsoda áldásos hatása lenne annak, ha megérnék azok az elhagyatott hívek, hogy a «tanító úr» vasárnap magára veszi a lutherkabátot és hirdeti nekik hívő lélekkel Isten szent Igéjét!

Nagyon sok nehéz helyzetet oldana meg ez.

Vegyünk egy határozott példát. Nyiregyházának van kb. 30 tanyai tanítója. Ha a gyülekezet külön úgynevezett tanyai lelkészt alkalmaz, mikor jut el az az egy ember minden iskolába? Nem is egészen kétszer egy esztendőben. Ifjúsági munkáról stb. pedig úgyszólván szó sem lehet. Míg ellenben ha a 30 tanyai tanító közül 6—7 «lelkésztanító» lenne, úgy a tanyai iskolákba havonta jutna lelkész s ez a gyülekezetnek semmi újabb megterhelésébe sem kerülne. Ugyanez a helyzet a többi nagy gyülekezetnél (Békéscsaba, Szarvas, Orosháza, Kiskőrös) — és a Dunántúl sok filiájú anyagyéházainál is.

E mellett ne feledjünk el egy fontos körülményt. A lelkész-tanító nem csak ott működhet, ahol felekezeti evangélikus iskola van. Ő államilag is elismert ember. Ha tehát a legfeketébb (legtisztább) katolikus városokban (Esztergom, Kalocsa, Eger, stb.) is van állami elemi iskola, az evangélikus lelkész-tanító oda is bejuthat, szervezheti ottani szórványunkat s így egyházunk ott is megveti lábát egy picike alapon, amelyre azonban már lehet építeni.

De menjünk még tovább! Az evangélikus többségű városokban is mindig van állami iskola. Oda is be kell juttatni lelkész-tanítónkat, aki magasabb végzettsége révén könnyen az intézet vezetőjévé, igazgatójává lehet s így nagyon sok, ma még katolikus kezekben lévő állami iskola kerülne evangélikus vezetés alá. Filiák, tanyák, missziói csoportok, belső városrészek állami iskolába járó ifjúsága mind-mind lelkészi képzettségű kezekbe kerülne. S ez a gyülekezetre nézve különösebb megterhelést sem jelentene.

A közegyház tehát rengeteget nyerne ezzel a megoldással. S mennyivel több hívőt lehetne valóban Krisztushoz vezetni!

No és maguk a kiszemelt, vagy önként vállalkozó ifjak talán siratnivaló áldozatok lennének? Nézzük csak, mit jelentene ez az ő számukra.

Legelsőbbben is: áldott missziót végezhetnének Isten országa számára. Azután: a megélhetésük, családalapításuk se lenne nehezebb.

A végzett, de kizárólag csak lelkészi diplomával rendelkező theológusnak ki garantálja azt, hogy — mondjuk — öt év alatt állásba kerül? Bizony senki. Sőt lehet az öt esztendőből akár több is, különösen ha az illető csak egy nyelvet beszél. Míg ellenben a tanítói oklevéllel rendelkező felavatott lelkész egy évre elmenne kápláni állásba gyakorlat végett, a következő második esztendőben pedig már nyugodtan foglalhat el egy lelkész-tanítói állást. Ez a gyors elhelyezkedés nagyon valószínű, mert hiszen szórványos, filiás gyülekezeteink kapkodnának e két irányú képesítéssel rendelkező munkások után. Maga a lelkész-tanító pedig paróchiába innen is csak úgy pályázhat, mint káplánságból, azzal a nagy különbséggel, hogy rendes állásában nincs miért idegeskednie. Addig is, míg ez a hő vágya nem teljesül, berendezkedhet, megkezdheti a maga rendes életét.

Ha pedig valaki mégis a tanítói állásban reked meg, nincs miért aggódnia az anyagiak miatt sem. Fölviszi a VII. fizetési osztályig, míg ezzel szemben akárhány kongruás lelkész holtig havi 200 pengőn tengődik. Persze méltányos, hogy a lelkész-tanító és a

rendes tanító között az előbbi javára legyen valami különbség a javadalom terén is. Ezen is lehet segíteni. Maguk a gyülekezetek is szívesen adnának ily alkalmazottuknak valami mellékjavadalmat, pótlékot, azonkívül az egyetemes egyház is szerezhetne nekik valami kongrua félét.

Lássuk tehát: mi lenne az ilyen lelkésztanító-rendszernek a végül is leszűrhető eredménye?

A lelkésztanítók munkája révén:

1. megoldást nyerne szórványaink lelkigondozásának kérdése,
2. az ifjúsági nevelés fellendülne,
3. végzett theologusaink szolgálatba állásának a lehetősége nagy mértékben növekedne.

4. Ha évi tizes létszámot veszünk alapul, tíz esztendő alatt 100 (száz) szórványgondozó lelkész-munkást nyerne egyházunk ingyen s ugyanezen idő alatt lelkészi karunk országos létszáma is egyharmadával emelkedne.*)

Ezt a módot persze más egyházak is követhetik. Fogják is követni bizonyosan.***) De feltétlen nyert ügye van annak, aki korábban kezdi. Viszont egy-két évnnyi késedelmet e téren nehéz behozni.

Dedinszky Gyula.

Jöcselekedeteket mindenkinek tennie kell, de a jöcselekedet nem Krisztus, tehát nem üdvözít, nem ment meg a haláltól.

*

Az Isten téged nem távol az emberektől, hanem az emberek közé helyezett, mert az egyik embert a másik ember számára is teremtette.

*

A zene az angyalok nyelve a mennyben és a régi prófétáké a földön.

*

A prédikátor se nem udvaronc, se nem a parasztok szolgája, hanem az Isten szolgája és az Ő parancsolatai fölötté állnak úrnak, szolgának.

(Luther.)

*) A felvetett nagy jelentőségű probléma az illetékes egyházi s állami tényezők részéről már hosszabb ideje tárgyalás anyagát képezi. Reméljük, hogy sürgős megoldást nyer az e cikk által jalzett kedvező irányban. Szerk.

**) Sőt: már meg is előztek. A református egyház theologiáin a négy tanulmányi év alatt tanítói képesítést nyer minden theologus. Persze ez igen erőltetett megoldás, rovására esik úgy a lelkész-, mint a tanítóképzésnek. Szerk.

A SZENT LÁSZLÓ-KÓRHÁZBÓL.*)

*Mint fájó emlék úgy beszél nekem :
Egyik zuzmarás fagyos éjfélen
Mentők hoztak egy beteg csecsemőt
És gondomra bizták, hogy vigyem őt
A húszas barakkba.*

*Mig sietve vittem a hosszú járdán
— Új Heródesként űzött a járvány —
Jaj! hogy viharzott csöpp szivecskéje,
Ha gyilkos szemével az élet réme
Éhesen rálesett.*

*Olyan anyásan keblemre húztam,
Mégis felsírt már a rövid útban
Az anyátkérő kicsi panasza
S most éreztem, hogy az édesanya
Több, mint a szeretet.*

*Hisz a karom, a szemem ölelte,
Kit keresett, bennem mégsem lelte,
Mert könnyes szemében ott ült a vád :
Adjátok vissza az édesanyát,
Az ő keze lágyabb.*

*De én csak féltve, futva vittem őt,
A bimbótestű korán szenvedőt,
És letettem egy fehér kis ágyra . . .
S jöttem vissza búsan, megalázva
Nagy szeretetemmel.*

Bakó József.

*) Bakó J. most megjelent „Földem” c. verseskötetéből.

WREDE MATILD ELHIVATÁSA.

PÜNKÖSDI szelek fújdogáltak Finnországban. Hatalmas szárnyshogás készítette rá az embereket, hogy fejüket felemeljék és a hétköznapi taposó malmának fáradozalmi, gondjai s a világ család élvezeteci fölé — tisztább, szabadabb magaslatokra vitessék magukat...

A kisleány 18 éves lett. Megnőtt, és az érettség kora a lelkét különös nyugtalansággal töltötte el.

Ez az a kor, amelyben az ifjúság érzi, mint születnek a szívben új képességek és új kívánságok s körülnéz az után a világ után, amely meghódítsa, az után a hely és működési kör után az életben, amelyet elfoglaljon, amely reá vár — egyszóval az után, amire saját személyisége utal. Azonban mindenekelőtt ezt: saját magát, a saját személyiségét kell megtalálnia.

Matild hatalmas erők erjedését érezte. Indíttalást érzett, s volt bátorsága és férfias akarata, hogy megszerezze magának az ő birodalmát. Igen, már majdnem úgy lépett fel, mint egy királynő: magasan hordta ifjú fejét, amelyet mintha láthatatlan korona nyomott volna némileg hátrafelé.

De a birodalom? — hol volt az?

Ó, a birodalom itt volt... várt reá, és sötéten, mint az éjszaka, merült fel a láthatáron... Nap nélküli, vigasztalanul rettenetes síkságokkal, miként az alvilág birodalma, — ahová Proserpinát hurcolták a virágos réteken folytatott játékából.

Csak hogy még nem látta közeledni. Vonzotta az élet változatossága. Csábította a világ fénye. Szerette a társaságot, a gondolatkicsérélést, tréfálkozást és humort. És a művészet csillogó világával is rokonnak érezte magát. Első színházlátogatása oly hatalmas benyomást tett reá, — mint maga mondotta, — hogy alig tudja, hová sodorhatta volna el akkor.

Talán a színpadra? Ki tudhatja! Megvolt benne az a *szikra*, amely tulajdonképpen a döntő, amely keresztülégi magát bármilyen úton is.

Csak még nem tudta, hová menjen.

Innen volt a kereső nyugtalanság. Igen, — és még valamiben rejlett az oka ennek.

A Wrede-házban derűs, barátságos vallásosság uralkodott, s a kisleány egész gyermekkorán át abban sütkérezett. Azzal a biztos érzéssel, hogy az istentisztelet is egy nagy öröm.

Most mindez egyszerre megváltozott.

Az történt vele, hogy saját bensejében rányílt a szeme arra a legnagyobb szakadékra... a tulajdonképpeni, a döntő szakadékra, amelyből minden más szakadék származik: *a bűnös ember és Isten közötti szakadékra.*

«Isten világosság és benne nincsen sötétség.» Napvilágította fényességben fekvő birodalom, amelyben az embernek, — aki mint az Isten gondolata jött létre, — «az Ó orcája előtt kellett járnia és azt cselekednie, ami jó». És aztán...

Ó, a kifürkészhetetlen elszakadás, amely megtörtént! A mély, visszahozhatatlan!

«Az ember szívének gondolata gonosz az ő ifjúságától fogva.» — «Az egész világ bűnben leledzik.» Íme itt van egy ország éjszakai sötétségben, s benne bilincsben vert rabok. — Ó, több, mint ha a kezük és lábuk volna bilincsben! — Szívük és akaratuk van a bűn és halál igájában...

És nem volt semmiféle lehetőség se arra, hogy kiszakítsák magukat és a tulajdonképpeni «én»-t megvalósítván a valódi személyiséget éljék. Hazájuk a világosságban van és attól mégis menthetetlenül el vannak választva.

Az erős akaratú Matild nem akarta a küzdelmet feladni, hanem minden erejének megfeszítésével egyéniségének teljes kifejlődésére akart jutni. Csakhogy úgy érezte mindig, hogy ott, ahol egy lépéssel előbbre jutott, kettővel hátra csúszott. Igen, a helyett, hogy jobb lenne, mindig rosszabb lesz.

Ekkor jött egy este. — Egész közönséges este, amelyen atyjával és nővérével társaságba kellett mennie, előzőleg azonban még egy laikus igehirdetőt akart meghallgatni, aki Vásában igen erősen látogatott ébresztő igehirdetéseket tartott.

A legtöbb kezdőhöz és laikushoz hasonlóan egy *nagy* textusról beszélt, ama textusok közül, amelyeket gyakorlottabb szónokok legszivesebben félreteresznek, részben azért, mivel ezek «maguktól prédikálnak», úgyhogy felesleges róluk többet mondani, részben azért is, mivel túlhaladják az erejüket. «Ez a textus nekem túlságosan hatalmas», mondotta Luither.

Mindamellet az ember János 3:16 felett prédikált: «Úgy szerette Isten a világot, hogy az Ó egyszülött Fiát adá —»

És a választás jó volt. Lehet, hogy inkább a textus, mint annak a magyarázata adta meg az utolsó lökést. Egy bizonyos: Matild számára az Ige életté lett.

Egyszerre meglátta, mi történt — látta, mint élő valóságot.

Ott túl a világosságban, kiárasztotta magából Isten az Ó szeretetét a világra, amely mélységes, menthetetlen sötétségben tepedett.

Most már nem volt többé szakadék. Isten kitöltötte a saját szívével.

Szívét adta oda, hogy áthidalja.

És a világ, amely ezáltal megmenekült, ez a világ ő maga volt: Wrede Matild! A bűn és halál rabszolgaságából hemehetett «az Isten gyermekeinek dicső szabadságába».

*

Amikor Matild a prédikáció után az estélyre ment, úgy érezte, hogy az ő hazája most egészen más világban van, mint azelőtt.

Szép számú társaság volt együtt. Matildot megkérdezték, hogy élvezte-e az összejövetelt s hogy mit mondott az igehirdető.

Szemmelláthatólag olyan vidám, sőt gúnyolódó beszámolót várt a társaság, amelyben annakelőtte a tréfát szerető Matild is örömét találta.

Most azonban mást felelt. Halkan, nyugodtan. «Igen, és ha hallani akarjátok, megkísérlem elbeszélni.» És ekkor a szavak, amelyek oly forrón égtek a szívében, csak úgy áradtak belőle, mialatt a könnyek végigfolytak orcáján. Saját beszámolójától elragadva, nem is vette észre, hogy a hallgatók nagyon meglepődtek. — Azután zavarba jöttek s nem jól érezték magukat.

Ezt hirtelen világosan látta meg; ekkor félbeszakította mondanivalóját és a szomszéd szobába ment, ahol atyja más urakkal együtt teát ivott.

Amikor az atya meglátta leányának mélyen megindult arcát, nyugtalanul állt fel és megkérdezte, hogy beteg-e?

— Nem. Beteg, igenis, voltam, de azt hiszem, hogy most egészen meg fogok gyógyulni.

Ekkor megkérte atyját, hogy kísérje haza. Útközben elmondta néki, hogy életének fordulópontján áll.

Miközben atyja a társasághoz tért vissza, ő bement saját szobájába.

A sötét éjszakában és a mélységes egyedülletben Istenhez fordult. Teljes lélekkel, úgy mint még soha. Ő maga mondotta, hogy ez tulajdonképpen dacos imádság volt. Lehetséges, — de mindenesetre meghallgatásra talált.

Hiszen elsősorban nem is az imádság a fő, hanem a szív, amely az imádság mögött dobog.

És az ő szíve teljesen őszinte volt. Odaadta magát az Istennek egész életére, feltétel és fentartás nélkül.

És érezte, hogy Isten elfogadta.

Ekkor kimondhatatlanul mély nyugalom szállta meg s röviddel ezután nyugodt, csendes álomba merült. Másnap reggelre oly boldogan ébredt, oly felüdültnek érezte magát, hogy úgy érezte, mintha szívének a boldogságtól meg kellene szakadni.

Gyorsan le kellett mennie és atyját megölelni. Mindazokat, akik a házban voltak. Legszívesebben az egész világot ölelte volna magához.

Hogy élete most és minden nap Isten kezében volt és hogy azt kizárólag az Ő szolgálatában kell leélnie, azzal azonnal tisztában volt. De hogy hol fogja az Úr őt munkába állítani, azt nem sejtette — és nem is törte rajta a fejét, hogy kitalálja.

Ekkor történt valami egészen hétköznapi dolog, — aminek azonban döntő jelentősége volt.

Ajtaján a zár eltörött, — nem lehetett sem bezárni, sem felnyitni. A zár megjavítására egy rabot hívtak, aki kovács volt.

Ott állt a bilincsbe vert ember a fehér szobácskában és dolgozott a záron, — mialatt a börtön ismét hosszú és sötét árnyékot vetett a világos szobába.

Matild maga mondja, hogy kínosan érezte magát s bensejében hatalmas ellenszenv támadt, amelyet le kellett győznie, mielőtt ezzel az emberrel beszélni tudott. — Talán öntudatlanul is védekezett régi énje a jövő sorsa ellen? — Azonban a rab több megjegyzése tetszett néki. S volt bátorsága Istenről és a maga hatalmas lelki élményéről néhány szót szólni hozzá. Hamar észrevette, hogy azok jó talajra hullottak.

A férfi feltekintett, szemét Matildra függesztette és így szólt: «Ó, nagyszerű kisasszony, magának ki kellene jönnie mihozzánk és beszélni velünk. Szükségünk volna rá!»

Hogy örömet szerezzen néki, megígérte Matild, hogy a következő vasárnap felkeresi a börtönben.

Amikor azonban ezt a szándékát atyjával közölte, ez határozottan ellentmondott: «Erről szó sem lehet.»

Erre a fiatal leány kiegyenesedett és ezt mondta: «Én megígértem.»

Az atya egy pillanatig küzdött önmagával, azután felelt: «Ha megígérted, meg kell tenned, de a börtönőrnek is ott kell lenni.» A legközelebbi vasárnapon

Matild a felügyelő és börtönőr kísérelében elsősízből látogatta meg a vásári börtönt.

Ezt a látogatást több is követte. Matild érezte, hogy látogatásai megörvendeztették az örömtelen embereket. Azt a békességet, amelyet ő elnyert, annyira szerette volna másokhoz is eljuttatni, hogy ez az óhaja legyőzte atyja ellenállását, nővére aggályait és minden más akadályt is. Hogy azonban ebben állana a tulajdonképpeni hivatása, erre Matild még mindig nem gondolt.

Egyszer az egyik fogolynak azt mondta, hogy egy bizonyos napon vissza fog jönni, azonban éppen erre a napra egy látogatást jeleztek, amelyet nem szeretett volna elmulasztani. Így azt gondolta, hogy a börtönbe később fog menni.

De a következő éjszakán valami különös dolog történt. Nem tudja, aludt-e, ébren volt-e? Látomás volt-e, vagy álom?...

Egy fogoly jött be fehér szobájába... Karján és lábán nehéz láncok, amelyek csörögtek, miközben közelebb jött... A szoba közepén megállott és kimondhatatlanul szomorú szemmel nézett reá. Nem tudta, ő volt-e az, aki beszélt, de egész határozottan hallotta e szavakat: «Ezer szegény, megkötött lélek sóhajt az élet, szabadság és békesség után. Mondj nekik egy szót *Óróla*, Aki meg tudja őket szabadítani; amíg még idő van rá!»

Ezután eltűnt.

Félelemben és nyugtalanul hánykolódott ágyában. «Vajjon csupán azért jelent meg nekem ez a látomás, mivel nem szabad holnap látogatásomat a börtönben elhalasztanom?» — gondolta. «Vagy — csakugyan az Úr akarata lehet, hogy a foglyok legyenek a legfontosabbak nékem?»

Igen fiatal volt, és az egészsége törekeny. És íme egy óriási feladattal állott szemben, amelyet nem tudott áttekinteni, amelyre csak gondolnia kellett, hogy az a földig nyomja.

Soká, soká feküdt így és egymásnak ellentmondó érzelmekkel küzdött. Hogy kedélyét valamelyest megnyugtassa, végre felütötte a Bibliát.

Tekintete Jeremiás 1. 6—7-re esett: «Ah, ah Uram Isten! Imé én nem tudok beszélni; hiszen ifjú vagyok én! Az Úr pedig monda nékem: Ne mondd ezt: ifjú vagyok én; hanem menj mindazokhoz, akikhez küldelek téged és beszéld mindazt, amit parancsolok néked.»

Ez válaszként hangzott! Imádsággal az ajkán, — melyben megerősítést kért, ha így kell felfognia, — ütötte fel a Bibliát másik helyen, jóllehet nem szokott ilyen módon döntést keresni, mert tudta, hogy ezzel nagyon elővigyázatosnak kell lenni.

Most Ezékiel 3, 9—11-re esett a tekintete: «Olyanná, mint a gyémánt, amely keményebb a tűzkőnél, tettem a te homlokodat; ne félj tőlük és meg ne rettenj tekintetöktől, mert pártos ház. És monda nékem: Embernek fia! minden beszédimet, amelyeket szólok néked, vedd szívedbe és füleiddel halld meg és eredd, menj el a foglyokhoz, a te néped fiaihoz és szólj és mondjad nekik: Így szól az Úr Isten.»

Ébren töltötte az egész éjszakát.

Amikor a nap fölkel, magára vette a ruháját és a hideg, tiszta márciusi reggelen lement a tenger partjára.

Ott, a természet csendjében. — előtte a végtelen Óceán, — föl és alá járt. Egyik óra mult a másik után, míg keresztülküzdötte magát és engedett az Úr akaratának, amely erre a sajtószerű szolgálatra elhívta. Ha túlságosan hatalmasnak látta is, kész volt azt elfogadni.

Mert aki megtapasztalta azt, hogy élete legmélyebb szakadéka is kitölthető, az azt is hiheti, hogy a többiek is legyőzhetőek; — hogy a szeretet, amely Istentől való, minden szakadékot át tud hidalni.

Ezen a napon minden mással leszámolt. A megállapított időben ott volt a börtönben. És éppen ez a nap jelentett fordulópontot annak az embernek az életében, akit meglátogatott. Hogy a foglyokat különös elhivatás útján a szívére helyezte az Úr, ebben nem kételkedett. Munkája gígászi kiterjedését persze korántse sejtette még.

*

Kakola Aboban Finnország legnagyobb börtöne. Legalább 500 gonosztevőt szokott nehéz kapui mögött magába zárni. Felénél többje élethossziglani fogságra ítélt. Akinek büntetése 4 évnél kevesebb, nem kerül oda. Ezen kicsiny, vasrácsos ablakú, sötét kőóriás előtt egy tavaszi napon nyulánk termetű 20 éves leány állt meg. Gyermeki és törékeny. Szemét gondterhesen jártatta a vastag falak fölött.

Amit így maga előtt látott, egy vár volt, bevehetetlen vár. Az ősellenség vára, amelyben egészen nyugodtan tarthatta áldozatait.

Mért jött ide? Arról álmodozott talán, hogy ezt a várat megostromolja? Ó — ilyen egyedül, ilyen gyengén és erőtelenül?!

«Mikor az erős fegyveres őrzi az ő palotáját, amije van, békességben van.» Nem tudta ezt?

De igen, tudta. «De mikor a nálánál erősebb reá jöven, legyőzi őt, minden fegyverét elveszi, melyben bízott és amit tőle zsákmányolt, elosztja.»

Nagypénteken volt, ama napon, amelyen az «Erősebb» leszállt a halál mélységébe, járatlan, feneketlen mélységek koromsötét éjszakájába, ahonnan soha egyetlen vándor sem tért vissza... Elhatolt az embergyilkos főváráig, a halál birodalmának erős váráig, hogy elragadja tőle uralmát.

Ott küzdötte végig az élet és halál rettenetes harcát. Ott nyerte el az élet a maga örök diadalát.

Amikor az Erősebb ismét felszállt, a várat már bevette. A halálos ellenségnek nyakára vetette a lábát és foglyokat vezetett magával. — Árnyékok világát — akiket magával együtt a világosságba emelt.

Kakola Aboban — te fölötted is ott van a Mester, te fölötted is győzelmeket fog aratni. A te hatalmadból is szabadíthatók foglyok! Ezt tudta ő, aki ama nagypéntek reggelén kapuid előtt állt és ezért tudott belépni örvendező szívvel a reménytelenség e helyiségébe. Nem volt egyedül; az «Erősebb» volt vele.

*

A fogház igazgatója Wrede Matildot előzékenyen fogadta. Nem kis csodálkozással olvasta a főügyész ajánló levelét, azután személyesen vezette át a börtönön és teljes szabadságot adott néki a foglyok közötti munkájában.

A börtön lelkésze se akart akadályokat gördíteni az útjába, s nem is akarta korlátozni a munkáját. Ennek különösen örült, mert nem mindenütt volt így.

Engedélyt nyert arra, hogy meglátogassa a foglyokat celláikban és ha beszédet akart hozzájuk intézni, úgy a fogház templomában gyülekezhetnek egybe.

Mivel nagypéntek volt, ezt az utóbbit választotta, jóllehet nem volt gyakorlott szónok s alig volt bátorsága a szóláshoz.

Maga mondja, hogy mialatt a sekrestyében ült és várta a gyülekezést, oly heves szívdobogást érzett, mint még soha.

Forró imádságot küldött az ég felé. — Isten adjon néki erőt, hogy bizonyosságot tegyen róla és segítse meg, hogy a néki szokatlan finn nyelven, amelyen most szólnia kellett, tudjon szólni.*) Saját énjét teljesen el akarta nyomni s magát teljesen az Úrnak akarta átadni. Szegényen és gyöngén, — amilyen volt, — csak Néki akart szolgálni, aki az «üres edényt» mindenkor a legnagyobb könnyűséggel képes megtölteni.

Önerejéből semmit sem nyújthat, ezt tudta. De tudott arról a forrásról is, amely Golgotha köves magaslatából buggyant elő és tudta, hogy eléri a célt, ha a szívén áradhat át az a folyam, amely sziklákat tud ledönteni, jéghegyeket tud megolvasztani és vérontás bűnét képes teljesen lemosni.

És azután ott állt a templomban. Minden arc előtte, és ime a nyugtalanságnak utolsó maradványa is eltűnt szívéből, elfelejtette, milyen nyelven beszélt; — úgy érezte, hogy más valaki beszélt általa és adta a szavakat, a meleg, élő szavakat ajkaira.

Mély csend uralkodott a templomban, de amikor elhallgatott, hangokat hallott, amelyek mélyen a szívébe nyúltak. Köröskörül sirtak a foglyok...

Istennek csak egy a gondolata, egy az akarata, egy a törekvése, egy a célja: hogy mindnyájan Hozzá térjünk.

*

Minden emberben az Istennek egy üzenetét lásd, amely egyszer találkozik veled s többé talán soha.

*

Krisztus előttünk, értünk és — amit oly kevéssé hangsúlyoznak — velünk szenvedett.

*

Aki igazán Isten gyermeke, abban a Szent Lélek nem hagyja abba a munkáját mindaddig, amíg teljesen be nem fejezte, amíg a bűn összes árnyfoltjait, a keresztyén életfolytatás összes csorbáit ki nem küszöbölte.

*

Adj nekem valami nagy gondolatot, hogy éljek belőle! — ez legyen mindennapi kérésünk. Mert gyakran micsoda nyomorúságos gondolatok uralkodnak lelkünkön! — Ha megtámadnak az olyan kicsinyes, hitvány gondolatok, mint az irigység, féltékenykedés és hasonlók, arra kell gondolnunk: Ő királyokká tett bennünket!

(Bezzel Hermann.)

*) Finnországban az intelligencia abban az időben svéd nyelven beszélt.

LEVÉL A BELGYÓGYÁSZATRÓL.

Egy bágyadt színű szoba borul fölém halkan,
 Az udvaron a mentőautó éleset tülköl
 s egy rossz rádió sivit messziről.
 A villanylámpa hűséggel figyel,
 hogy vérzik-e a tudóm.
 Fehér üvegek állnak őrt mellettem.
 A szívem mindig mozdul lassan,
 mint aggódó madár gyatra fészkében,
 És a kopott, öreg fűtőttest
 biztató meséket susog.

*

Az emberi szó: durva gálya a titkos öbölben.
 Az ős Csend, a Béke a vendégem.
 S boldog-könnyes imafoszlányok
 szállnak a lelkemből.

Kádár Gyula.

A BÉCSI TEMPLOMBAN.

A bécsi templomban ül egy magyar diák,
 Körülötte táncol és jajgat a világ.

Körülötte hangzik német szó, magyar szó,
 S körülötte élet alvó és viharzó.

A bécsi templomban a bús magyar diák
 Dorgál a szemével sok temetett királyt.

És hívja tetemre a jelent, a multat:
 Legyenek magyarok élni megtanultak.

Körötte az élet börtön, üvegbúra,
 Hogy rá ne találjon Istenre, az Úrra.

S szívében a jó tett felbuzdulva ott vár.

 S a bécsi csendben, a kapucinusoknál

Sirja a magyarból elfolyt s a jövő vért
 Sir, sir a mult miatt, a magyar jövőért.

Kádár Gyula.

KÜLFÖLDI LEVELEK.

DIÁKVILÁG, LELKI ÉLET TÜBINGENBEN

... Az egyetem központi, új épületét most építik csak, de a mostaniakban is sok impozánsat lehet látni. A legtöbb időt a Szemináriumban és a «Bibliothek-Lesesaal»-ban töltöm. Mindkét hely: könyvtár. A Szemináriumban csak theológus könyvek vannak. Akkora terem, mint amekkora az egész régi soproni theologia. Tele könyvvel a mennyezetig. Asztalok számozott helyekkel, kis zöldernyős asztali lámpákkal, fiókkal, stb. Az ember pár márkáért vált egy helyet az egész szemeszterre s amikor már nincs órája, megy a szemináriumba a helyére és a polcról leveszi azt, vagy azokat a könyveket, amelyekre szüksége van. Így lehet egyetemi tanulmányokat folytatni! Az «Universitäts-Bibliothek» akkora ház, mint az egész új soproni fakultás. Telisteli könyvekkel, — persze mind a négy fakultás számára. A «Zeitschrift» teremben 2000 különféle folyóirat és ujság. Ha akarsz, vihetsz haza könyvet, ha akarsz, beülsz a «Lesesaal»-ba. Akkora terem ez, mint a soproni kaszinó nagyterme; kis kettes asztalok egymás mellett, hosszú sorokban. S tele a terem. Férfiak, nők egymás mellett olvasnak, írnak. Csönd, csak a tollak, ceruzák percegnek s a könyvlap zizzen néha. Ropant impozáns. A dolgozó német diákság. Olyan kedvet kaptam a munkára, hogy azóta én is ott ülök mindig az íróasztalom mellett és dolgozom.

Van azután egy másik arca is a tübingeni diákságnak. A «Burschenschaft»-ok. Ahány színt el tudsz képzelni, annyiféle színű diáksapka van Tübingenben. Megye, tartomány, tanulmányi szak, borotválkozási módszer és amilyen kategória csak elképzelhető a világon, a szerint mind csináltak egy-egy burschenschaft-ot s annak mind más színű sapkája van, más a zászlója, címere, egyenruhája. S az egyenruha megint többféle: hétköznapi, dísz, köz- és tisztbursch, stb. Csizma, sarkantyú itt is van, de nem olyan közönséges ám: térden felül ér az egyik, fodros a másik, fityeg a harmadik, — s amit csak találsz a mult századok divatlapjaiban. Mult vasárnap láttam, hogyan vonulnak a «Stiftskirche»-be teljes cifrában, hármanként. Egy vitte a zászlót, kettő meg mutogatta magát mellette s tartotta a kosarasfejű gyíklesőjét. Ami azután a legkevésbé tetszik, azok a «Schnissli»-k. Ezek olyan forradások az ábrázatokon, amelyeket a párbajkard szabdalt rájuk. Kinek minél több van, annál nagyobb legény. S ott hordja a tejelesszájú korában szerzett éktelenséget élete végéig az arcán, mert ezernemtomhányban nagy legény volt valamelyik Burschenschaft-ban. S ami a legszomorúbb: még theológus képek is akadnak, amelyek egész nyugodtan és fölényesen hordják a «schnissli»-ket. — Igaz, sokan vannak, hát akad köztük mindenféle. De azt már kitudakoltam, hogy aki nagy legény a Burschenschaft-ban, meg a «Trinkzeit»-ek idején, az ritkán fordul meg a Lesesaal-ban s a «Prüfungszimmer»-ben. És az nyugtat meg, hogy az olvasóterem is tömve van.

Érdekesek még a nőhallgatók. Nem törődik velük senki sem. Épúgy sort állnak, mint a férfiak. Épúly szegényesek, mint a fiúk. Otthon cselédnek néznéd, itt már a 6. szemeszterre iratkozik be. Aztán bicikliznek. Majd minden második lány. Majdnem kevesebb férfi biciklit látni, mint nőit. Holott bubifrizurát alig talál az ember. Nagyon tisztességesen öltözködnek. A folyosón, teremben épúgy megszólítják az embert «ohne weiteres», mint én egy férfit, de épúgy faképnél is hagyják «ohne weiteres», mikor megtudták, amit akartak. Sétálni nem látni studentet studentinnal. Az étkezőhelyiségben láttam csak néhány párt, de azokról már messziről ordított: «halló, mi völegény-menyasszony vagyunk».

Azt a német szokást otthon is hallhattuk már, hogy amikor a professzor bejön a terembe, nem állnak fel, hanem erőteljes lábdobogással üdvözlnek. S előadás közben is, ha valami tetszik nekik, dobognak, ha nem tetszik, súrolják a lábukkal a padlót. Persze, a professzor felfogásánál nem mernek súrolni, még ha esetleg nem tetszik is, de ha a professzor idézi és kritizálja egy másik professzor véleményét, akkor már súrolnak; úgyhogy tulajdonképpen dobogás is, súrolás is csak a professzoruknak hizeleg.

*

Nov. 1-én mehettem csak állandó lakásomra. Addig egy lelkész özvegyének családjánál laktam. Az egyik — számtanszakos tanárjelölt — fiával barátkoztam meg leginkább. Ő is tagja, sőt egyik buzgó munkása annak a közösségnek, amelynek lelkészénél lakom most. Immanuel a keresztnéve. Ő szaladgált eleinte az egyetemen «platz-nehmen», azaz helyet foglalni számomra azokra az előadásokra, amelyeket hallgatni akartam. T. i. sok a diák, nagy a terem, s azért mindenki előre ráírja egy névjegyre a kollégium, vagy kollégiumok címét, amelyeket abban a teremben hallgat — s azok időpontját — és a névjegyet odaszúrja egy rajzszöggel a pad tetejére. Abban az időben ő ül azon a helyen. Így nincsenek tolongások, mindenkinek megvan az egész szemeszterre a maga helye. Egy teremben persze sokféle előadás van, úgyhogy ugyanaz a hely is különféle névjegyekkel van tele. A praktikusabbak úgy csinálják, hogy egy rajzszöggel átszúrják több névjegynek egyik — ugyanazon — sarkát s így a névjegyek kinyithatók, forgathatók, mint a legyező s látható, kik, mikor, milyen előadást hallgatnak azon a helyen.

Mindjárt az első vasárnap azt mondta lelkész-házigazdám, hogy menjek ki vele autóbusszal egy faluba, ahol bibliaórát fog tartani. Persze mentem. Érdekesek voltak a ház, ahová mentünk. Alul az istálló, kamrák, gazdasági helyiségek stb. s a lakás fent az emeleten. Majdnem mindegyik parasztház ilyen. A szoba olyasféle, mint egy magyar parasztszoba. Az egyik sarokban a háromszög két befogója szerint a pad és előtte az asztal. Nagy cserépkályha, a falon biblia-mondások, fényképek, meg a gazda katonai emléklapja. Ellenben van olyan is, ami nálunk nincs. Ez a harmónium és a bibliothek. Harmónium parasztházban! El se lehet képzelni nálunk. Ezeknél a württenbergi pietistáknál nem is ritka jelenség. A könyvtár pedig egészen szép. Sok, s vaskos kötetek is benne. Egészen komoly theologiai könyvek is: «Erläuterung zum alten und neuen Testament», stb. Csak néztem!

Következő vasárnap egy másik faluba mentünk. Ott már gyülekezeti háza is volt a közösségnek. Nagyon praktikus. Egy nagy terem, a padok ima-

zsámollyal. Középen a falnál katedraszerű emelvény. Az egyik oldalon redőnyök, azok mögött kisebb termek. Ha a redőnyöket felhúzzák, akkor az egész egy teremmé válik. A kisebb termekben vannak az imaközösségi órák, a vasárnap-i iskolák, ifjúsági összejövetelek, énekkari-, zenekari próbák. Két énekkaruk van, külön karmesterrel. Minden fiatal parasztgazda harmóniumozik. A vasárnap-i iskolában olyan eleven színhatású bibliai képeket használnak, amelyeneket most kezd nálunk népszerűsíteni a gyakorlati tanszék.

Itt ez már a második, harmadik nemzetsége Isten felébredt népének. Különleg is meglátszik ez a falvakon. Mindenütt jómód, megelégedettség. Sok intelligencia, civilizáció. Hiába, ez sem lehetséges, ha nincs meg az alap, a hit. A mi népünknek is ez kell először. Élő, lángoló hit, amit egyedül Isten Lelke adhat, ha ad ébredést. Mily felségesen szép dolog lesz ezt szolgálni! — És mi mégis magunkat szolgáljuk, a magunk kicsinyes, hitvány dolgaival vagyunk eltelve, azokon töprengünk, azok miatt aggódunk, azokra törekszünk, a helyett, hogy odaadnánk magunkat egyszer egészen és végleg az Úrnak, hogy formáljon belőlünk cserépedényeket, egyszerű, szürke eszközöket, akikkel azonban Ő mégis és épen ezért tud munkálni.

*

Tegnap este egy bibliaórán hallottam Schlatter-t. Kis, apró ember, szürke szakállal; nagy szürke haj, apró kezek, ideges mozgékonyosság, csupa temperamentum, de a ruhája durva posztó, cipője otromba, az okuláréja olyan kis öregapám-okuláré, amilyent pár krajcárért kapni a vásárban. De: Schlatter! Mikor a száját kinyitja, minden szem rámered. Nagy gesztikulálást visz véghez, veri az asztalt s emeli ám a kezét a fején túl is. Egyszerű, szürke semmitmondó, ha ránéz az ember, — de drága kincse Istennek. Azt hiszem, amíg nem leszünk ilyen egészen pózmentes egyszerű lelkek, addig az Úr semmit se kezdhet velünk, de mi se magunkkal.

*

Nemrég megérkezett K.-ból Immánuel barátja: Hermann. Ez is egy, a közösségbe tartozó lelkésznek a fia. Igen komoly. Missziónáriusnak készül. Most itt hallgat az egyetemen, aztán belép valamelyik missziói társaságba. Arcáról csak úgy sugárzik az értelem. Egy estén vendégem volt. Amint elheszélgettünk, élesen láthattam rajta, milyen kegyelem és könnyebbség komoly és mély világlásos nevelést kapni. A mi lelkünk úgy agyon van fertőzve és terhelve a világtól, úgy agyon van kötözve, hogy irtózatlan munkát kell végezni a Léleknek, mire mindent kilugoz. És ha valaki egyszer megkeményíti magát, oly könnyen pottyan bele újra nyakig a világba. Ezeknek a fiúknak elveszni, fertőbe jutni olyan borzalmas, megrázó élmény volna, hogy eszük nélkül futnának vissza a félétről. Úgy fejezhetem ki, hogy nekik a jó felé van «tehetetlenségi nyomatékuk», nekünk pedig a rossz felé. Hívó légkörben nőtt fel Hermann s szülei életében is azt látta és hallotta mindig, hogy el kell szakadni a világtól, mert az az ördög birodalma. És mindig úgy is élt, mint aki nem tartozik «e világhoz». Ez a határozottság, ez imponál és ez tud konzerválni, megerősíteni, úgy hogy egészen nyugodtan járkal a világban és semmi köze hozzá. csak nagyon szánja és szereti. Egy célra van beállítva az élete: szolgálni Krisztusnak!

A M. E. K. Dsz. TÉLI ORSZÁGOS DIÁKGYÜLÉSE.

A Magyar Diákok «Pro Christo» Szövetségének ez a konferenciája élénk színekkel rajzolta elénk azt a viszonyt, amely a XX. század társadalma, a modern ember, a mai diák — és Isten országa között fennáll.

A konferencia két nagy előadása a vallás modern «pótlékaival» foglalkozott. Ez a tépett-lelkű kor nem találja meg kielégülését a vallásban, mert csak a felszínen űzi ideges játékát és nem bukik le a mélybe. Azt hiszi, hogy az Evangéliumot pótolhatja más is! Azt hiszi, hogy Krisztusra nincs is szüksége! — Részint filozófiai irányzatokban keresi sóvárogva lelke békéjét. De épp úgy megfeneklik a naturalizmus mocsarában, mely a bestializmusba vezet, mint ahogyan hajótörést szenved a leggyönyörűbb, eszményi idealizmus tengerén is, ha a bűn szirtjébe ütközik és a valóság zátonyára fut. Csak az evangélium segíthet, mert az Istennek hatalma minden hívőnek üdvösségére. (*Dr. Dr. Pröhle K.*) — Részint a vallás, az élet e leghatalmasabb, existenciális ösztöne helyett az irodalom és művészet álpótlékában keresi lelke nyugalját. Az irodalom és művészet valóban tiszta érzésekben jelentkező értékes szellemi tartalomnak önmagáért való kifejezése, amely az ember számára csak emelkedést, haladást jelent a végtelen felé; érintkezik a vallással is; gazdagít s valamit mindig hoz Isten egyetemes kijelentéséből. De ez nem elég! Meg kell húzni a határvonalat a vallás és a művészet között, mint azt a reformáció tette. A vallás az élet csúcspontja! A művészet még nem váltott meg senkit, a művészettel nem lehet missziót végezni. Krisztust nem helyettesítheti senki és semmi ezen a világon! Éppen a Krisztussal való találkozás adja meg a legnagyobb ismeretet, az Atya ismeretét. Éppen ez mutatja meg nekünk Istenben az örök szépség forrását. (*Dr. Ravasz László.*)

A másik lényeges tárgy a szociális kérdés volt. Tanulhatunk a szocializmustól. Legyen lobogó reménységünk Isten országa eljövételében és győzelmében! Küzdjünk a Mammon ellen, hogy rabszolgája ne legyen a lélek. És sokkal nagyobb szeretetben éljünk, Krisztus radikális testvérszeretete töltse el lelkünket. Az evangéliumot kell vinnünk a szocializmusnak, mely ezt a világot le tudja ugyan rombolni, de Krisztus nélkül újat nem tud felépíteni. (*Szabó Imre.*) A modern diákságnak van szociális küldetése, csak vállalja a munkát szent hivatás-érzettel, felfelé tekintő szemmel (*Dr. Hilscher R.*) és Isten országa győzelmét arathat diákszíveken keresztül is ebben a lelket-rontó, felelősséget nem érző világban. (*Szönyi S.*)

Át kell élnünk a váltság szükségességének érzését és realitását Isten szavára figyelve s a Golgotha tövéből elindulva. (*Dr. Victor J.*) El kell jutnunk az igazi imádság erőforrásához. (*Benkő J.*) Tiszta keresztyén diákeszmé-

nyek megvalósítása érdekében missziót kell folytatnunk a diákbűnökkel szemben. (Dr. Karácsony S.)

Nagy örömet jelentett számunkra; hogy a konferencia egyik legértékesebb része éppen az evangélikus ág gyűlése volt, melyet báró Radvánszky Albert Ónagyméltósága is megtisztelt jelenlétével. Ezen Scholtz Oszkár tette serkentő bevezetője után *lic. Dr. Karner F. K.* tartott érdekes és mélyen-járó előadást a hit által való megigazulásról «Sola fide» címen, melyben világosan élénk állította az emberi értékek csődjét. Isten előtt másképen nem állhatunk meg mint sola fide, hit által! Az előadást hit után való tusakodásra s hívó életre felhívó élénk eszmecsere követte és az Erős Várunk hangjai fejezték be. Az evangélikus gyűlést megelőzően fasori templomunkban istentisztelet volt, melyen Wolff Lajos hirdette az Igét.

Sajnáljuk, hogy a reggeli bibliakörökben aránylag kevesen vettek részt. A reggeli és esti áhitatok már népesek voltak s mindenki találhatott bennük lelki nyereséget. A zárógyűlés előtt az Úr Szent vacsorájához járult a diákság.

Ha e téli konferencia nem is látszott oly bensőségesnek és meghittnek, mint a nyári volt Tahiban, mégis hisszük, hogy lelki gyarapodást, gazdagodást, erősödést jelentett mindenki számára — hiszen Isten útjai kifürkészhetetlenek, láthatatlanok és csodálatosak. Néki legyen hála ezért az alkalomért is.

Ha a világ kapui becsukódnak valaki előtt, kinyílnak az ég kapui.

*

A türelem jobb, mint az okosság. Egy gramm türelem megér annyit, mint egy kiló ész. Mindenki dicséri a türelmet, de igen kevés ember gyakorolja. Ez jó orvosság mindentéle betegség ellen, de nem mindegyik kertben sarjad az a növény, amelyikből ez az ital készül.

*

Ha adsz nekem százezer pengőt — egyetlen egy sorfordulat elveheti tőlem az egészséget. De ha adsz nékem szilárd hitet ebben az igében: „Az Úr az én pásztorom, nem szűkölködöm“ — akkor minden jól van: egész életemre gazdag vagyok. Ez a vagyon el nem veszhet. Biztos zálogom van: „Az Úr — az én pásztorom“.

*

A megkeseredés könnyei gyakran szükségesek, hogy a hit szeme tisztán maradjon.

*

A szomorúság minden kelyhében, amelyet az Isten nyújt az embereknek, van egy kevés méz is. De azt mindenki csak akkor kóstolhatja meg, ha a kelyhet engedelmesen fenéig kiitta.

*

Az én Jézusom, Krisztusom mindennap neked ajándékozza keresztjét; s ez egyáltalán nem megvetendő ajándék.

(Ch. H. Spurgeon.)

A PARASZTPRÓFÉTA.

(ÉLETRAJZI REGÉNY).

IRTA: ORAVALA ÁGOSTON.

A finn eredetiből fordította: Br. PODMANICZKY PÁL.

MEGFUTAMODÁS.

(IV)

— Tehát akadtak ott is, akik hozzá szegődtek s magyarázgatja nekik a bibliát? Homályos biblia lehet a Lustig bibliája, hogy azt folyton-folyvást magyarázgatni kell, — mondta Pál Poikonennek, egy Idensalmiból való fiatal embernek, aki husvét ünnepében ellátogatott hozzá. — Mi hozott ide? — fűzte hozzá a kérdést — A magad dolga, vagy a másé?

— A magamé is, a másé is, — felelte Poikonen. A magamé, mert nem volt sem békességem, sem nyugalmam, mert a pokol tüze lobogott körülöttem, bármerre fordultam s hozott a másoké is, mert látnom kellett, hogy semmikép sem tudnak egy értelemre jutni, hogy folytonos az egyenetlenség Lustigék és Niskanen meg a többiek között.

— Jó, hogy a magad dolga is hajtott, nemcsak a másoké. Mert nap-nap mellett járogatnak ide olyanok, akiknek csak a mások dolga okoz gondot. De mi vitt téged a bűnbánat útjára — fiatal ember létedre?

— Bűneimnek a terhe és a haláltól való félelem. Ha az ember tudatlanságban, sötétségben a bűn útját járja, sok minden gyűl halomra a lelkiismeretén. Szent dolgokból gúnyt űző, az Isten népét gyűlölő ember voltam. Ha valahol a fölébredtekre fordult a beszéd sora, átkot szórtam reájuk és esküvel bizonygattam, hogy én ugyan sohasem leszek istenes s meg nem érik, hogy én is beálljak közéjük. De ezen a télen egy reggel kimentem az erdőre s ekkor elfogott a haláltól való félelem. Úgy tetszett nekem, mintha a fák rám akarnának dőlni s össze akarnának morzsolni... Érdemem szerint történt volna, de megkimélt az Isten kegyelme...

— S aztán mit cselekedté? — tudakozta tovább Pál.

— Elmentem Lustighoz, hogy beszéljek vele, de nem találtam békességet, nem szabadultam meg a lelkiismeretem terhétől. Eljártam az összejöveteleire s rajta voltam, hogy figyelmesen hallgassam, amit mond. De nem volt nekem való, amit hallottam tőle. Olyan szerfölött magasra tartotta igehirdetése az Isten kegyelmét, hogy nem értem el. S vannak ott mások is, akik ugyanezt tapasztalták: a Tikkanen testvérek és Martikainen Henrik.

— Kezdetnek ez is elég: az Úr megnövelheti számotokat. Ahol ketten vagy hárman igaz indulattal és lélekkel együtt vannak, ott az Úr maga is jelen van. Így volt ez itt is, másutt is. Csak abban maradjatok meg, hogy Isten előtt mint szegény bűnösök álltok! Lustig ezt akarja elfeledtetni veletek s ezzel teszi a testi embert elbizakodottá. Aztán muzsikál-e még?

— Nem tudom, mit csinál, mert már nem járogatok hozzá. Vannak még jó barátai, Niskanen Lauri meg mások: azok könyveket is olvasgatnak. Azokkal, aki akar, vitatkozhatik. Én magam semmi értelmét sem látom, hogy szócsatába ereszkedjem velük. Arra még nagyon homályos is a szemem látása...

— Akárcsak azoké, akik Lustig körül a bibliát olvassák, — vetette közbe Pál nevetve s menten folytatta: — De amint azoknak is el kell jutniok a világosságra, a helyes útra, neked is el kell fogadnod a világosságot, amely rávilágít lelked állapotjára, az útra, amelyen jársz. E nélkül úgy töltenéd el az életedet, mintha folyvást szembekötödsz játszanál. Úgy nem szabadulhatsz meg bűneid terhétől, ahogy Lustigék vélik, hogy megszabadulhatnak. A hitelenségnek és a sötétségnek azonban vége szakadhat életedben.

— Azért jöttem ide, hogy jöjj el hozzánk s adj tanácsot, útbaigazítást a tévelygőknek. Mert kétségeskedve járják a maguk útját: nem tudják, kit kövessenek, merre menjenek, amikor két pártra szakadtak azok, akik azt vélik, hogy megismerték az igazságot. Niskanen sem áll valami szilárdan a lábán. Mutatja, hogy egy idevaló asszony a kuopioi vásáron tőled óvta.

— Ejnye, tőlem óvta? Hát annyira vagyunk, hogy már egész Kuopioig ezzel foglalatoskodnak az öreg asszonyok? — jegyezte meg Pál nevetve.

Husvét szombatján elindult Poikonennel Iisalmiba. Először Savojarvibe mentek és husvét másodnapján értek célhoz.

Ez az út is olyan csodálatos volt, mint az, amikor Karjalába mentek. Mintha valami különös erő vonta, vezette volna őket, amelynek nem állhattak ellen és mintha Poikonen az Úr küldötte lett volna, aki eljött és így szólt hozzá: Jer által és légy segítségül

nékünk! S Pál gondolataiba merülve ült a szánon hosszú útjaikon és a kunyhókban egy-egy összejövetel végeztével, amikor barátai már széledezni kezdtek és újra elénekelték a régi, ismert éneket, amelyet ilyenkor, elváláskor mindig énekelni szoktak.

Így lesz ez már most folyton-folyvást? Így kell mennie kelet felé is, nyugat felé is, kelet felé, ha keleten lobban föl a tűz, nyugat felé, ha nyugaton gyullad föl az Úr tüze? Vagy talán csak kíváncsiság volt az, ami elvitte Karjalába, csak épen a maga kívánsága, hogy megismerje Härkönent és Pyykköt és a többieket? De hiszen, amikor elér ide vagy oda s beszélnie kell, a szó úgy árad az ajkáról, mintha a lelke mélyéről valami nagy, kimeríthetetlen forrásból törne elő s a hallgatói megkapják azt az újat, amit újra meg újra várnak tőle.

S megint az asztal mögött ült egy kunyhó nagy szobájában s megint nem látott maga előtt más egyebet, mint fejeket, vállakat, férfiak hosszú üstökeit, asszonyok tarka fejkendőit s az ezek alól mindenfelől várakozással feléje tekintő arcokat.

— Látnivaló, hogy az történik, ami eddig nem történt: az Úr ébreszti a bűnös, Istent nem ismerő népet, bejárja Karjalát és Savolaxot és a sötétségből a világosságra hívja át a nyomorult, tévelygő embert. S ha fölébresztette, elhívta, meg is mutatja neki az utat és vezeti az új élet felé. Az első megtérés után azonban sok lélek veszedelembe és bajba jut. Ha a lelkiismeret nyugtalan és a pokol tüze lobog a kebelben, az ember tudja, hogy nyomorult bűnös, imádkozik, szorgalmatoskodik, fut, igyekszik a megtérés útja felé, amikor azonban hite által megigazul, elnyeri bűnei bocsánatát, egyszeriben megszakad vágyakozása s a megigazult bűnös úgy megáll egy állító helyében, mintha már elérkezett volna céljához és minden harcát megharcolta volna. S amint így álldogál és csodálja a maga állapotját, egyszeriben csak elfogyatkozik előle Isten gyermekének kenyere és elveszti az élő kegyelemnek már megízlelt előízét. Némelyek ilyenkor a maguk erejében indulnak tovább s adás-vevés módjára hisznek és tesznek bűnbánatot. Így jön létre az a talmi-keresztyénség, amely a maga cselekedeteiben bizakodik s amely mind jobban növekszik anélkül, hogy a bűnös maga észrevenné. Még azt hiszi, hogy a kegyelem karjaiban pihen, az igaz élet útját járja, pedig már mindenben a maga erejére támaszkodik. Mert az igaz, a komoly keresztyén nem magában bizakodik, nem sötétségben tapogatózik. Ha elfogyatkozik előle Isten gyermekének kenyere, lelkének vágyódásával, nyomorúságával a mindent látó elé lép és így szól: Hol vagy, hol késelem, én segítségem? S így indul tovább, ismerve a maga erőtlenségét,

de tudva azt is, hogy az Úr oltalma körülveszi. Noha tudja, hogy neki le kellett raknia minden fegyverét, mégis bizodalma és erős vára az Úr. A veszedelem helyeit így kerüli el és így tanulja meg, milyen az igaz hitben való élet, amelyet az élet Ura titokzatos megismerés útján kínál nekünk, amint meg van írva: Az igaz ember hitből él.

Niskanen a hátsó padok egyikén ült. Majd tenyerébe hajtotta fejét s el-elfakadt sírva, majd pedig föl-főlegyenesedett s lélekzetfojtva bámult Pálra. Nem tudta megérteni, mi hat reá inkább: a hitnek az a bátorsága, amellyel Pál beszél, vagy hangjának sajátos zengése, vagy pedig a szavak és azoknak tartalma?

Ez volna az igazság? Csakugyan ilyen egyszerű valami? Lustig mindig főlemelte magasra, ez pedig leereszti, le a föld színéig. Azelőtt mindig állt a harc a lelkében a között, ami valósággal volt és a között, amit képzelt maga felől.

Az összejövetel végeztével bement a szomszédos kamarába, köszöntötte Pált és megkérte, hogy a rákövetkező napon látogassa meg otthon, Koljonvirtában.

— Hiszen az már régi csatatér, ahol már eddig is folyt a harc! Itt a farkas már megtépte Niskanennek a bundáját is, úgy-e?

— Lehet, bár nem tudom, voltaképen mire is céloz a kérdés? — kérdezte Niskanen.

— Arra, hogy szakadás támadt eddigi kegyességeden. Mert azt hallottam, hogy te is az amolyan kegyesek közül való voltál.

— Mindakettőt elmondhatom magamról: istenes is voltam, meg istentelen is. De most minden igyekezetemmel a mennyországba vezető utat keresem.

— S minden bizonnyal meg is találja az, aki keresi, ha igaz és teljes indulattal keresi. Azt hallom különben, hogy könyveket olvasó, sokat tudó ember vagy. Az ilyenek számára szorosabb a kapu, mint mások számára...

S Pál elmondta, hogy maga is háromszor végigolvasta a bibliát s mégis sötétségben maradt, csak tapogatózott, míg végre a kovács megnyitotta előtte az Irás értelmét és megvilágította az igaz utat.

— Amikor azután újra olvasni kezdtem a bibliát, minden új értelmet nyert. Ekkor már nem kellett tanácsot kérnem, hanem inkább én adtam tanácsot másoknak és mutattam meg másoknak az utat.

Majd egyenest Niskanen felé fordulva folytatta:

— Rendhez kell magadat szabnod: vissza kell fordulnod, gyermekké kell lenned és újra meg kell tanulnod a járást.

— De mit tegyek? Amit tanácsolsz, hogy kell azt helyesen kezdenem? — tudakolta Niskanen.

— Úgy, hogy lelked minden vágyakozásával és várakozásával a mindent látó Isten elé lépsz és a bűnbánat kegyelmét kéred. Ezen az alázatos indulaton fordul meg minden. Engedd, hogy lelkiismereted ítéletet mondjon fölötted és ne tiltakozzál az ítélet ellen!

S Pál magyarázni kezdte, hogy mi is az Úr útja, mikép kell azon járni, mint kell a bűnösnek nap-nap mellett megújítania az Úrral való viszonyát, nehogy letérjen az üdvösség rendjének egyszerű útjáról.

Niskanen ezt olyan világosnak és helyesnek látta, mint általában mindazt, amit Pál mondott. Ezelőtt a maga erejéből való kegyességben gyakorolta magát, ehhez ragaszkodott, ezt támogatta tulajdon kezével s mindezt anélkül tette, hogy nap-nap mellett vágyakozott volna az Úrral való élő közösség után. Amit Pál mondott, az telve volt bizonyossággal és meggyőző erővel, de egyszersmind annyira közel jött az emberhez, olyan egyszerű volt, mintha csak mindennapi dolgokról volna szó, mintha csak a ház körül való munkákról, foglalatosságokról beszélne.

Amikor Pál másnap ellátogatott a koljonvirtai tanyára, Niskanen megnyitotta előtte szívét, föltárta előtte lelke állapotját s elmondta küzdelmeit. Már évek óta kereső ember volt, gyötörte a nyugtalanság, ami könyv csak kezébe került, mind elolvasta s tudta, hogy milyen terhet hordoz. Végül most Lustig összejöveleire kezdett járogatni abban a reményben, hogy itt olykor-olykor valami segítséget kap lelki élete számára. De itt aztán minden veszendőbe ment, elpárolgott: hite, vigasztalása, lelke egyensúlya. Majd a kételkedés is bevette magát szívébe. Visszahúzódott, ámbár Poikonennel még vitatkozott néha-néha.

— Az értelem csak úzi-fúzi a maga gondolatait és magasra tör, noha az ember tudatában van a maga hitványságának. Bennem is mindig megvolt ez a fölfelé való igyekezet, tudásra törekedtem, lelkiekben is, földiekben is. Most azonban az a vágyam, hogy alászálljak.

— Alázatos akkor leszel, ha elismered bűnös voltodat és elfogadod az Úrtól, hogy éreztesse is veled bűneid súlyát. Ezt a terhet nekem is hordoznom kell, mert máskülönben fölemelném fejemet s elbíznom magamat a saját magamról való vélekedésben.

Egész estén át beszélgettek, majd késő éjszakáig, amikor a többiek már aludtak.

Pál összehasonlította magában Härkönent és Niskanent. Karjalában a Hangasvaaran lakó Härkönen volt az első, aki meg-

értelte, mi az igaz bűnbánattal való megtérés, aki beletekinthetett a rejtett bölcsességbe. Itt ez a Niskanen most, ime, mellé szegődik. Ennek azonban nagyobb a világossága.

Amikor Pál másnap elindult hazafelé, Niskanen egy darabig elkísérte. A szán-út rossz volt, olyan, amilyen tavasszal lenni szokott. Pedig hosszú utat kellett megtennie. De mindketten jókedvűek voltak. Niskanen azért, mert a sötétségből végre eljutott a világosságra, Pál azért, mert megint egy olyan baráttra tett szert, aki megérti.

— Megvan a magam terhe, házi keresztje, amelyről nem beszélhetek mindenkinek, — szólalt meg Pál. — Könnyű keresztynnek lenni künn a faluban, az emberek között, ott erős lehet a hitünk, de otthon nincs tartása, szakadni akar, elfogyatkozóban van. Otthon van a bűnösnek igazi harctere. Ebben a pillanatban állhatsz, de a következőben már leroskadsz s estedben megsérted magadat s megsebzed lelkiismeretedet. De akkor újra talpra kell állnod s azon sebesülten oda kell vonszolnod magadat az Úr elé, ott panaszkodhatol, jajgathatsz és várnod kell, hogy az Úr újra rád tekintsen kegyelmében. A bűnösnek el kell szenvednie saját magát, a maga tulajdon hitványságát s nem szabad türelmét veszítve elfáradnia, vagy kétségbeesnie.

S Pál sorra vette mindazt, ami ránehezedett, ami teherként nyomta életét: zsémbes feleségét, aki elleneszegül az Úr munkájának saját magában is, másokban is, szegénységét, folytonos kárvallását, amely sarkon követi mindenhová, akármerre forduljon, a maga lelke üdvösségével nem törődő környezetét, amelyen nem látható az életnek semmiféle jele.

— Az ilyen terheket könnyebb volna elhordozni, ha az ember maga ártatlan volna, ha bűn nélkül állhatna a mindent látó Isten elé. Ha azonban naphosszant látnia kell a maga bűneit, tapasztalnia kell türelmetlenségét, lázadó indulatát, szíve kevélységét, akkor egyre nehezebbekké válnak ezek a terhek. De ez már a bűnös ember úti poggyásza, amelyet hordoznia kell itt a földön s amelyet hittel kell hordoznia, meglankadás és elfáradás nélkül.

Pál minden szavának az volt a summája, hogy nem szabad elfáradnunk, türelmetlenkednünk, kétségbeesnünk, hanem hittel el kell hordoznunk nyomorúságunkat és el kell szenvednünk bűnös mivoltunkat.

Amikor hazatért, látta, hogy Ritta komor és szomorú s a gyermekek riadtan, félénken ülnek a kályha padkáján. Menten észrevette, hogy történt valami, de nem kérdezősködött.

— Már halni kezdenek! Nem bírják tovább! — szólalt meg Ritta beteges hangja.

— Kik? Miért? — kérdezte Pál szorongva.

— Az emberek, a nyomorultak! Azt beszélik, hogy összeesnek az erdőn, munka közben, úton-útfélen, mindenfelé.

Pál tekintete egyszeriben csak gyermekeire esett, akik egymáshoz bújva ültek a padkán. Valami különös, borzongós érzés lepte meg, amely egy szempillantás alatt kiűzte szívéből azt a bizakodó, békességes érzést, amely még az imént eltöltötte.

— Ránk ugyanez a sor vár, — folytatta Ritta szemrehányó hangon. — A gyerekek már betegeskedni kezdenek. S akik még egészségesek közülök, azok sem akarnak kimenni a friss levegőre, hanem itt bent ülnek és gurnyasztanak naphosszat. S nekem egymagamban kell értük aggodalmaskodnom...

S Rittából előtört a heves, erőszakos sírás és egész teste reszketett. Pál azonban kiment: hosszú ideig gondolataiba mélyedten állt az udvaron, majd elindult az erdő felé a kocsit mentén.

Mintha mostanában mindig egy fal elé került volna, bármerre fordult is, mintha valaki vagy valami visszakergette, szorította volna s mind jobban és jobban elébe nyomult volna. Már mindent megért: járt hosszú ideig abban a sötétségben, amelyről a kovácmester szólt, amelyet előre megjelentett, de ilyesmit még nem tapasztalt. Talán ennek már így kell történnie... Éhen kell veszniök és már nem segít az sem, aki eddig segített...

Vagy mindez büntetésképpen szakadt reá azért, mert mégis elhitte, hogy valaki és valami, mert járt-kelt, Karjalában, Savojärviben, Iisalmiban összejöveleteket tartott s másokat tanított? Vagy az ő nyomorúsága együtt jár az egész nép nyomorúságával, ugyanaz, amely másokat is gyötör, szorongat, éhen veszít, földre rokaszt az erdő útjain? De miért gyötöri a nyomorúság egyre csak őt? Miért van az, hogy az élet terhe az ő vállán, amint tapasztalja, egyre súlyosodik, míg mások terhe könnyebbedik, enyhül — olykor még istentelen embereké is, akik ellenségei az Úrnak? S érezte, hogy a lelkében hogyan tombolnak a zordon gondolatok, a lázadó harag magával az Úrral szemben és a sötét kételkedés...

Most már világosan látta, micsoda nyomokat hagyott maga után a mohából és fakéregből sült kenyér. A gyermekei sorvadoznak, arcockájuk sápadt, kékes színűvé vált. Ezek már nem igazi gyermekek, nem örvendeznek sohasem, ahogy a gyermekek örvendezni szoktak, nem ugrándoznak, nem játszanak, csak üldögélnek naphosszat a szobában és öreg emberek módjára beszélgetnek egymással. Egyszeriben olyan szájalom és részvét fogta el, hogy megtántorodott, valamibe meg kellett kapaszkodnia és hangos jaj tört ki belőle.

Lelkében megelevenedett mindaz, amit a télen Lengyelországról hallott, arról a szép, gazdag, távoli földről, amely dél felé van s ahol ingyen földet adnak az embereknek. Akkor nevetett minden és óvta barátait, hogy ne hallgassanak az ilyen beszédekre. De most visszaemlékezett mindenre, mintha valaki elébe hozta volna, mintha valaki mellette állna, fülébe sugdosna és elébe rajzolná, hogy milyen szép és boldog az élet ott azon az idegen, ismeretlen földön. Miért ne indulhatna el, mint azt mások is megtették, akik fölkerelkedtek, noha nem készítette őket erre olyan nyomorúság és szükség, mint az övé? Bizony útra kel ő, de az Úrral indul el útjára és visszatér jobb idők eljöttével. Éber lesz ott az idegen földön és az Úr színe előtt fog járni. Föl kell kerekednie, mennie kell valamerre, így éhen vesz a családja, a gyermekei elpusztulnak.

Ábrahámra gondolt, aki engedett az Úr szavának és a messze Kánaán földére vándorolt és Józsefre és Istennek többi szentjére, akik idegenbe mentek, majd megint visszatértek és elnyerték az Úr áldását. Ezek mind eljöttek hozzá, teljes elevelenségükben mozgáltak előtte, szállást készítettek maguknak nála s aztán megint útnak indultak, de azután mentükben mint jó ismerősök, barátok még integettek neki kezükkel, mintegy maguk után hívogatva őt.

Az Úr gondját fogja viselni a fölébredt lelkeknek nélküle is. Itt maradnak Hårkönen és Niskanen, akiknek világosságuk van Isten titokzatos bölcsesége felől, itt maradnak mindazok, akiknek tapasztalatuk van lelki dolgok felől és itt marad Isten ígéje. Nem is volt ő senki és semmi, nem is akart ő senki és semmi lenni. Ha az Úr azt akarja, hogy a nép éljen és növekedjék abban a kegyelemben, amelyet már egyszer elnyert, akkor élni fog, megmarad és eljut ahhoz a célhoz, amelyhez el kell jutnia. Ha pedig az Úr akarata ellen való ez az ő útja az idegenbe, akkor bizonytalanságba lép az Úr, elzárja előle az utat, leereszti előtte a sorompót.

Az egész tavaszidő azzal telt el Pál számára, hogy egyre csak ezt a harcot vívta önmagával, a maga ingadozó akaratával. Olykor éjszakákat töltött ébren, töprengve és imádkozva.

Hátha ott az idegen földön még nagyobb bajok várnak reá, mint itt? Hátha nem egyéb ez a próbálkozása, mint megfutamodás az Úr kezéből, a megriadt ember botorsága, a hitetlen szív dacossága? Mások bezzeg útra kelnek aggodalmaskodás nélkül, bátran, eladják házukat, birtokukat s itthagyják fagyvette szántóföldjeiket. Bizony, nincs más tennivaló: vándorbotot kell fognia, majd visszajön megint, ha megvirrad s fölteszik a hajnal e fölött a nyomorult élet fölött.

Ha az erdőt járta egymagában, vagy kora reggel a tóban halászott, szándéka újra ingadozni kezdett s szíve megehezdedt, megtelt szorongással, ha útnak indulására gondolt. Mert mégis csak az ő háza volt az a nyomorúságos hajlék... Mégis csak szülőföldje volt ez a sivár, szomorú, zordon táj, amelynek egyik oldalán az erdős hegyoldal emelkedett, másik oldalán a komor pusztaság terült el, kettőjük közé pedig a keskeny tó ékelődött be... De ha újra átlépte háza küszöbét s látta Ritta szenvedő, sorvadó arcát, szomorú, szótalán gyermekeit, amint kedvetlenül játszogattak a szoba padlóján, egyszeriben újra megerősödött ingadozó szándéka.

Csak tudná azt, amit nem tud, csak tudna valamit a felől, ami elkövetkezendő, de a nyomorúlt bűnös ember semmitsem tud, sohasem tudja, mi az Úr akarata, csak akkor, amikor már látja és tapasztalja; nem tudja, mi is tulajdonképpen az élet, csak akkor, amikor már elmúlt az élet.

Mintha álomban járna-kegne, úgy járt-kelt már napokkal elindulása előtt: békételenül, komoran, úgy vonszolva magát, mint aki nehéz terhet cipel. Arra sem volt kedve, hogy elmenjen Savojárvibe, vagy meglátogassa egyéb barátait. Szótalánul szedegette össze holmiját, mintegy titokban készülődött az útra, mintha maga sem akarná tudni, mit cselkeszik, merre indul.

Isten ígéje elvesztette számára kívánatos ízét; már nem is vágyódott rá, hogy olvassa. Mintha már nem lett volna bátorsága és bizodalma hozzá, mintha egyenest el kellett volna kerülnie bibliáját, mert tudta, hogy, ha kinyitja, tiltakozó szó hangzik feléje.

A pátriárkák és Istennek többi embere nem lehetnek példaképei, nem hasonlíthatja magát hozzájuk. Az ő életüknek megvolt a sajátos, más emberek életétől megkülönböztetett folyása és különben is nagyobb volt a jelentősége, mint az övének. Mert ki és mi ő voltaképpen? Senki és semmi. Isten megalázhatja és családjával együtt éhen veszítheti, mint akármelyik istentelent.

Csöndben, úgy, hogy senki sem vette észre őket, indultak el kora reggel. Pál elindulás előtt még elkerült a hegyoldalbeli kis égerfaerdőbe, ott térdre borult és hosszasan imádkozott. Beteg, meghasonlott, kettészakadt szívének panasza volt ez az imádság. Mire visszatért az udvarra, a gyermekek már ott állottak útra-készen és Ritta ép akkor vezette eiő a cserényből kis fekete lovukat. Nem szóltak egymáshoz egy szót sem, képtelenek voltak reá, úgy mozogtak, mint akiket más mozgat. Elindultak s vissza se néztek, nem mertek visszanézni, mentek a kordé nyomában s tolták fölfelé a hegyoldalon egyenest az országút irányában.

Mi ez, micsoda vállalkozás ez tulajdonképpen: hova, merre

viszi őket? Miért is indultak el? Miért nem maradtak otthon éhen halni, ha már egyszer éhen kell halniok? Miért is nem fordul meg, miért is nem fordítja visszafelé lovát, családját, holott minden lépést csak nagy ügyel-bajjal tesznek meg és az útnak minden egyes darabja saját romlásuk és boldogtalanságuk felé viszi őket?

Az útnak egy-egy hosszú darabján messze elmaradt a többiek-től s egymagában ment: összetörötten, megalázottan, vergődő, vonagló szívvel, a saját hitványságának és botor cselekedetének tudatában.

Gyöngeség volt ez, a hit gyöngesége, az igaz, valóságos, rendíthetetlen hitnek a hiánya. Ha a hite igaz és élő hit lett volna, megmaradt volna a maga földjén és Istenre vetette volna az életéért való felelősséget. S ha imádkozott és vigyázott volna, ha igaz keresztyén lett volna, Isten otthon is áldását adhatta volna reá. De most a maga útjára térve elszökött az Isten keze alól és a saját értelme vezetésére bízta magát.

Napokon keresztül úgy mentek az úton, hogy csak épen arról váltottak szót egymással, ami elkerülhetetlen volt. Ritta halovánnyan, fáradtan ült a kordén, ölében a legkisebb gyermekkel, közben-közben sírdogálva, míg a nagyobb gyermekek a kordé előtt meg mögött ugrándoztak, mulatságot keresve maguknak, ahogy tudtak. Harapnivalónak csak fakéregből való kenyeret kaptak, de beérték vele most is, mint otthon, gyermekek módjára, akik mitsem tudnak az élet gondjáról és bajáról.

— Ez az út Jónásnak az útja. Az Úr egyszer megparancsolta a prófétának, hogy menjen keletnek s ő nyugatnak tartott. Ha a kovácmester közelebb lett volna, bizonytal elmaradt volna ez az út. A kenyérben való szűkölködés maga után vonta a hitben való szűkölködést. Mindjárt, amint elindultunk Koskiniemből, tudtam, hogy most a magunk kezébe vettük a dolgunkat s kezdjük magunk alakítani az életünket és a jövőnket, — beszélt Pál egy alkalommal, amikor falatozás után újra útnak eredtek.

Ritta semmitsem válaszolt, csak jobban begöngyölte legkisebb gyermekét holmi ruhafoszlányokba.

— Most rajtunk a felelősség. Csak próba volt az a nagy nyomorúság, amit otthon el kellett szenvednünk. Ha megálltuk volna s még egyszer vetettük volna, bizonytal új nap virradt volna reánk. De nem tartottunk ki, mert nem éltünk Isten igéjével; nem volt hitünk, mert elfogyott a kenyérünk. Micsoda keresztyénség az olyan, amely a kenyérhez van kötve, amely a kenyérrel jó és a kenyérrel fogatkozik el?

— Nincs kenyérünk már jó néhány éve. Vagy talán kenyér az ilyesmi?

S Ritta kivette a vastag darab fekete kenyeret legkisebb gyermeke kezéből, megforgatta és odatartotta Pálnak.

— Olyan, mint a másoké, akik gazdagabbak nálunk, — felelte Pál.

— Olyan, de azoknak jutott még valami egyéb is e mellé a kenyér mellé, — hangzott Ritta türelmetlen ellenvetése a kordéból.

Mit sem használ, ha szóba áll ilyesmiről Rittával. Jobb, ha semmit sem szól, csak megy előre, valamerre a többiek után és nem gondol már sem életre, sem halálra, sem Istenre.

S mégis gondolt; visszagondolt arra, ami mögötte volt: előző állapotára és életére, az Úr vezetésére és a szolgálatában végzett munkára, az összejövetelekre és az egyik helyről a másikra való hosszú vándorlásokra, mindarra, aminek most egyszerűben, íme, így vége szakadt.

Néha úgy rémlett neki, hogy ez nem is igaz, csak gonosz álom, amelyből még fölbredhet és visszajuthat előző állapotába. Úgy tetszett neki, mintha az Úr elébe jönne és valami módon visszafelé fordítaná útját.

— Azt hittem, — töprengett magában —, hogy már eljutottam valameddig a magam jószántából, hogy tudom az utat, pedig vak voltam s mégis csak mentem, vakon is. Azt hittem, mindent elbírok, hogy az Úr ereje által mindent elhordozhatok. Azt hittem, semmiféle hatalom se sújthatja le azt, aki számára nyitva van az út a kegyelem székéhez, akinek igaz, élő hite van. De nem volt igazam: ami erőm volt, nem az Úr ereje volt és a gonosz nap eljöttével nem támaszkodhattam reá. Miért is nem maradtam ott, ahol voltam, miért is nem mondtam az Úrnak: sújts ide, ha sújtani akarsz?!

— Miért is kellett épen most útnak indulnom? — folytatta. — Ép most találtam új barátokat Savoban és Karjalában, láthattam, hogy lobog föl a tűz Karjala lejtőin s örülhettem neki, hogy terjed. Mintha az Úr menten elvenné azt, amit adott. Mintha mutatna valamit, odaadná a gyermek kezébe, de ugyanabban a pillanatban már el is venné. Mintha ezzel most kísértene az Úr: előbb ad, megtölti a szívet örömmel és újjongással, de ugyanabban a pillanatban már el is veszi és szükségét és bajt ad a helyébe.

Valami meg-megborzongatta a lelkét, amint így ment a lova után, amely keserves erőfeszítéssel vont a fölfelé egy hegyoldalon az éhező családot. A gyerekek már megcsöndesedtek, megfélemlették, egész napon át a kordéban üldögéltek, a legfiatalabb már betegeskedett és az édes anyja ölében sirdogált.

Egyszer már járt ilyen sötétségben, ilyen hasonlatosképen is-

meretlen úton. Elborult kedéllyel, beteg lélekkel, akárcsak most. De az akkor az útját nem ismerő ember bolyongása volt, az Istenhez még el nem talált bűnös keresése és vágyódása, az Úr világossága felé való iparkodása. Most más a helyzet. Most azt cselekszi, hogy saját maga borít sötétséget az élete útjára, most saját maga rontja meg szántszándékkal az életét. Ő, a bűneiből fölébredt, a világosságra eljutott ember, ő megy vissza a világosságból a sötétségbe, a nappalból az éjszakába, minden lépéssel szorosabbra fűzve a hurkot saját magán.

Ritta ennek az oka. Ha Ritta másforma volna, más indulatú, türelmesebb és kitartóbb, ha Ritta olykor bátorította volna, amikor otthon minden sötétnek és reménytelennek látszott, nem került volna sor erre az útra. Nem egyéb ez az egészútnak indulás, mint dac és bosszúállás az ő részéről, saját gonosz szívének lázadása, ó-emberének haragja és gonoszsága. Ritta folyton-folyvást szemére hányta az összejövelekre való járást; ha hazakerült, mérgesen fogadta, az ajtókat csapkodta, meg kellett tehát mutatnia neki, hogy kész megtenni azt, amit megtehet, hogy mindent föláldoz a családjáért, hogy elindul bármerre, ha segíthet rajtuk.

Minden ezen fordult meg: gyöngé volt a hite és nem lakozott benne az Úr ereje. Ez volt az oka mindennek. Csak az erős kísértések idején ismeri meg a bűnös ember saját magát, amikor a lélek mélységeiből föltámad a nem is sejtett gonoszság. A jobb napokban, a világosság, az öröm, a kegyelem tapasztalásának idején minden gonoszság leülepedik a lélek mélyére, ha azonban eljön a gonosz nap, nem marad egyéb, mint a bűnös a maga teljes meztelenségében, akiben immár nyoma sincs a kegyelemnek, akiben látható lesz lelkének búzós, rothadt feneke: az ó-ember gonosz lelkülete. Micsoda most ő? Mivé lett Istennek embere, aki az összejöveleken Isten ígését hirdette és másokat tanított? Ezek most láthatnák igaz mivoltában és újjal mutogathatnának tanítójukra.

Úgy ment, mintha álomban járna, nehézkesen vonszolva maga után lábát. Egyik nap olyan volt, mint a másik, egyaránt borús és reménytelen. Már a nagyobb gyerekek is betegeskedni kezdtek. Már meg kellett állapodniok egy-egy tanyán, olykor egy, olykor több napra s csak a betegek állapotának jobbra fordultával indulhattak tovább, mintegy bekötött szemmel, megrakott kordéjukon ülve, sirdogáló, panaszkodó gyermekeiket csitítgatva, ápolgatva.

— Csak szenvedjen a bűnös test, csak kapja meg érdeme szerint való büntetését a botor értelem és akarat, féljen, rettegjen újra az Úr színe előtt a bűnös! Még nem vettünk el az Úr kezéből

alázatos lélekkel mindent, még nem roskadtunk térdre a mennyei Atya fenyítéke alatt és még nem kiáltottunk együttesen gyermeki bizodalommal segítségért, — hangzott egyre Pál lelkében.

Mennyire könnyített a lelkén az ilyen megalázkodás! Mintha könnyebbé vált volna a teher, amikor eljutott oda, hogy megérdemelte mindazt, amit szenved, mert a saját botorságának következtében szenved, mert azt kell elhordoznia, ami érdeme szerint való megtorlás rajta, amit maga keresett, szerzett magának... Valahonnan a messzeségből újra fény világított feléje és a lélek legmélyéről halk, különös hangot hallott, amely bátorította, erősítette.

— Ez történt, mégis csak ez történt, hogy az Úr jött elénk, hogy az Úr vihart támasztott és elzárta az utat, — kiáltott fel Pál, mintegy lidércnyomás alól szabadulva föl, amikor meghallotta, hogy nem engedik őket át a határon.

Maga is megbetegedett s hosszabb ideig feküdt lázasan. A lelke azonban könnyű volt és örömmel teli, mintha már véget ért volna minden baj s mintha újra az az ember volna, aki előbb volt.

— Minden kapun keresztül mentünk, íme, ezen is! Az Úr azonban vihart támasztott és megállította itt Bileámot, aki nem igaz dologban járt. Ebből látom újra, hogy az Úr közel van. Ha az Úr türelmes lehet hozzánk, akkor a bűnösnek is meg kell tanulnia, hogy elszenvedje a maga botorságát. Mindig újra meg kell keresnie az Úr útját annak, aki a maga külön útjára térve kikapasztalta a maga valóságos mivoltát. Forduljunk vissza, térjünk haza s fogadjuk el vezetőnek az Urat és legyen az ő útja a mi útunk. Még hálaéneket énekelhetünk az Úrnak barátainkkal, a lelki halálból fölébredt barátainkkal együtt.

Amikor megérkeztek Savoba, már fele elmúlt a nyárnak. Olybá tekintették útjukat, mint valami álmot, mint egy gonosz álmot, amelyre néha visszagondol ugyan az ember, de nem igen beszél róla.

— Itt is megsül a fakéregből való kenyér, — szólt biztatólag Pál Pien-Soukka kunyhójában, abban a régi, rozszant kunyhóban a Nilsia egyházközséghez tartozó Aholansaari szigetén, ahova megérkeztek és ahol megint új életet kezdtek.

A SÖTÉTSÉG HATALMA.

Egy késő őszi estén hazafelé tartott Pál Niskanennel együtt Kuopioból. Már többször megfordult ott, olykor Niskanennel együtt, olykor egymagában. Az ősszel új, fiatal pap került oda,

aki mindjárt kezdetben megnyitotta szívét Pál előtt s aki azóta minden alkalommal egyre közelebb jutott hozzá.

Pál rendszerint egyre örvendezőbb szívvel tért meg minden egyes útjáról. Minden alkalmat megragadott, hogy Kuopio új papjáról beszéljen. Ha útközben összeakadt valamelyik barátjával, mindig volt valami elmondani valója róla s újabb meg újabb győzelmeket jósolt, amelyeket az még ki fog vívni az evangélium ügye számára.

— Van még benne valami a liperii pap kovászából, de majd kiveti azt idővel. Barátunk lesz még, meglásd és az Úr választott eszköze az ő országában. Nekünk csak tapintatosan kell bánnunk az ilyen emberekkel, hogy el ne riasszuk őket, — magyarázgatta Pál Niskanennek hazafelé vívő útjukban.

Az út utolsó darabját egymagában tette meg a rossz erdei úton gondolataiba mélyedve. A hold megvilágította az út egy-egy hosszabb, egyenes darabját, a kanyarulatok azonban és a fenyőerdő sűrűbb részei sötétek, komorak voltak. Olykor fölkapaszkodott a köves hegyoldalon az út, majd leereszkedett egy-egy tóhoz s átvezetett egy-egy fiatal erdőn. Pál engedte, hogy lépésben menjen a lova, hátát nekivetette a régi, nyikorgó kasnak s szabadjára bocsátotta gondolatait, visszaemlékezéseit...

Az ilyesmiből neki több jutott, mint másnak. Kanyargós és tarka volt az élete útja. Mi lehetett vajjon az Úr szándéka mindazzal a szenvedéssel, kemény próbával, amit rábocsátott? Azzal a sok úttal, amit meg kellett tennie? Kiűzte hazúlról, az úttalan rengetegből kiküldte az ország útjára, a szegénységből és nyomorúságból arra hívta el, hogy szóljon az ébredező néphez és vezesse azt. Högman kovács műve volt ez, vagy az Úr munkálta a kovács által? Hányszor elgondolta, hogy abbahagyja vándorlását, elhatározta, hogy otthon marad s mégis mindig újra meg újra útnak indult. Néha úgy megnehezedett a szíve, olyan nehéz volt az útnak indulása, hogy valósággal erőszakkal kellett magát kiszakítania hazúlról, néha meg tűz lobogott föl a belsejében, valami láthatatlan erő készítette rá, hogy elinduljon.

Mögötte meg-megreccsent a jég, előtte tűz világított feléje a távolban a hegyoldal egyik kunyhójából, szikrakéve szökött föl a kéménybőí s hullott vissza a tetőre, a hold alatt felhőfoszlányok úsztak és elsötétítették nyugat felé a látóhatár szélét.

Gondolatai nyugvó helyet kerestek maguknak, ahol megcsöndesedhetnének, fölvidulhatnak. Megint csak Kuopio új papjára gondolt, arra, amit a pap mondott s megújult az új barát, a városbeli tapasztalatok fölött való öröme.

Vajjon mi lesz még ebből az emberből? Lesz-e ebben a fiatal emberben továbbra is elég állhatatosság? Csak az úri népség magával ne ragadja! Hej, ha az urak is ébredezni kezdenének! Hiszen Kuopioban telve volt velük a terem s szépen együtt énekeltek a gyülekezettel. A pap az egész estén át folyton székeket hordott számukra, bízatta Pált, hogy szóljon hozzájuk s maga is beszélt. Némelyek az összejövetel után ottmaradtak, átmentek a paphoz és késő estig nála maradtak. Örömmel gondolt rá, hogy fölfigyeltek reá, hogy velük együtt lehetett. Itt, errefelé egészen más világ van: itt nem igen lehet úri fajtával találkozása...

Már előtte volt Tahkomäki. Az út messziről került feléje, Pál tanyája alatt leereszkedett s úgy kanyarodott vissza hozzá, hogy a szárító csűr mögött vezetett az udvarra. Valahányszor hazakerkezett, mindig valami szorongó érzés fogta el, valami szívére nehezendő, homályos érzés, valami félelemmel vegyes kedélyhangulat. Maga sem tudta megmagyarázni magának, voltaképen mi is ez az érzés. Talán halk, titkos vád a miatt, hogy olyan nagyon sokáig távol volt hazulról, hogy magára hagyta Rittát a gyermekekkel... Talán a miatt való félelem, hogy amíg odavolt, valami történt az otthonvalókkal...

Most azonban, ennek a hazatérésnek az alkalmából jó, könnyű, bizakodó érzés töltötte el a szívét, valami egészen más, mint ennekelőtte. Láta: az otthoniak még ébren vannak, az udvar felé eső ablak táblája nyitva van. Talán várják? De honnan tudnák, hogy most várhatják?

Valaki kinyitotta az ajtót, hogy kimenjen az udvarra, de visszalépett s bevonta maga után az ajtót. Belülről riadt emberek beszéde, érthetetlen suttogás hallatszott.

Pál kifogta a lovát, megitta s szénát vetett eléje. Beljebb kerülve észrevette, hogy a gyermekek ijedten bújnak az anyjukhoz s onnan kandikálnak az ajtó felé. Mégis csak történt olyasvalami, amitől félt: valami szerencsétlenség, vagy veszedelem tört a házra? Keztyűjét a tűzhely peremére tette, csizmájáról leverte a havat, bundáját fölakasztotta a fogastra, közben egy-egy pillantást vetve a szoba háttérében Ritta és a gyermekek felé.

— Ti még ébren vagytok? Miért nem feküdtetek le? Engem vártok? — kérdezte s beljebb lépett a szobába.

— Nem vártunk, — felelte Ritta s különös tekintetet vetett Jánosra és a leányokra, akiknek az ijedelme már alábbhagyott s megmozdultak. — Csak épen fönnmaradtunk...

— Tovább maradtam Kuopioban. Most olyan pap van ott, aki miatt érdemes maradni.

S beszélni kezdett Kuopio új papjáról, a termet megtöltő összejövetelről, az urakról, akik annyian maradtak ott összejövetel után is. Azelőtt sohasem szólt az úton tett tapasztalatairól, sőt egy-egy útjáról hazakerülve egyenest hallgatag és szófukar volt. Mostani megszólalása olyan idegenszerű és sajátságos volt Ritta és a gyermekek előtt, hogy leültek, karjukat mellükön keresztbe fonták — akárcsak a templomban — s úgy hallgatták, igyekezve, hogy figyeljenek s érdeklődést mutassanak.

Később azonban, amikor a gyermekek már mind elaludtak, Ritta mégis csak elmondta, miért voltak ébren azon az estén meg máskor is. A Pál elindulása után való éjszakán arra ébredtek, hogy Zsófi szorongó, ijedt hangon kiabál. Erre fölébredt a másik két leány is, Líza meg Éva, ők is rákezdtek, úgyszólván az egész ház visszhangzott a borzalmas kiáltozástól. Amikor ő maga fölébredt, abban a pillanatban észrevette, hogy az ajtó nyílik és valaki kimegy. Odakintről hallatszott is a távolodó lépések nesze. Zsófi csak egyre kiáltozott és sírt, a másik két leány azonban azt is hajtogatta: Penna volt, a koldúsasszony, Penna a koldúsasszony volt. Zsófi csak reggel mondta el, hogy Penna csakugyan ott állt a János ágya lábánál, ép akkor oltotta el a kezében levő világot, de látszott, hogy nagy kés is van a kezében. A leány úgy megijedt, hogy sem azon, sem a következő éjszakán nem jött szemére álom. Még napokon át reszketett és sirdogált.

— Micsoda nagy hatalomra tett szert a sátán! — sóhajtott föl Pál. — Ez a Sääskiniemiben lakók műve, az odavaló Kuosmanenék bosszúja. Ezek éjjel-nappal egyre csak élesztgetik szívükben a gyűlölet tűzét...

Ébren feküdt ágyában; olykor-olykor szólt valamit Rittának, közben hosszasan hallgatott, hanyatt fekvé, kezét tarkója alá téve.

— Fölbérelték azt a nyomorult fehérszemélyt, hogy gylilkoljon, de az Úr közelebb volt, semmint ők gondolták. Akit az Úr oltalmaz, az megmenekül, tűzből, vízből. Aki őt féli és benne veti reménységét, az bizton lehet. Csak azt szeretném tudni, vajjon most már elállnak-e szándékuktól ellenségeink.

— Bizony azt jó lenne tudni! — tette hozzá Ritta. — Az is lehetséges, hogy valami más úton-módon próbálkoznak... Jánosnak semmit se szóltunk róla, hogy Penna ott állt az ágya lábánál, amikor Zsófi fölébredt. Akkor olyan mélyen aludt, hogy csak később ébredt föl...

Ritta még több ízben is elmondta az esetet, az elbeszélés egyes jellegzetes pontjaira újra meg újra visszatért, helyreigazította, kiegészítette azt, amit elmondott, egyre jobban megvilágítva

az eseményt. Lassankint azonban egyre több vegyült bele a régi panaszból, hogy Pál annyit van úton, olyan sokat van távol hazulról. Hangja egyre zsémbesebb lett, egyre halkabb, végül már csak szakadozott szavak törtek elő belőle...

Pált a saját gondolatai foglalkoztatták s még akkor is ébren volt, amikor Ritta már elaludt.

Bizony olyan az élete, hogy valahányszor áttör az egyik oldalon a nap a felhők egy-egy részén, a másik oldalon már ugyanakkor sötétedik és komorodik az ég alja. Ha valamerről olyasmi jut neki osztályrészül, ami kissé kedve szerint való, egy kevéske örömmel tölti el, lesújt reá a csapás onnan, ahonnan nem is várná s újabb teher szakad a vállára. Jó, síma úton hajthat, mehet egy darabig, de máris kidölt fatörzsek zárják el az útját, keservesen vergődhet csak tovább. S nem adhatja magát a sóhajtozásnak, mennie kell minden ereje megfeszítésével, lábát meg nem pihentetheti, fáradt testét ki nem nyújtóztathatja.

Mi mindenről nem ábrándozott még az imént, mi mindent nem tervelt el az elméje útközben! Hogy Kuopio új papja vele fog tartani, hogy együtt fognak járni-kelni, hogy együtt fogják osztogatni az Úr rejtett bölcseségét... Hogy az urak is ébredezni kezdenek majd, hogy mindenfelé meg fognak nyilatkozni a szemek és szemlélni fogják az Úr hatalmas cselekedeteit Savoban és Karjalában... És sok minden egyebet is remélt és tervezgetett. Út-talan úton visz át a keresztyén ember útja, sötét rengeteken, veszedelmes ingoványokon át s hogy kedve földerüljön, csak olykor-olykor jut egy-egy tisztásra, csak olykor-olykor kerül szilárd talaj a lába alá.

Pál most hosszabb ideig otthon maradt. Olvasgatott, kutatott a bibliában és a «Mézcsapok»-ben. Jóformán minden nap akadt vendége Savoból és Karjalából. Némelyik egy, némelyik több napig időzött nála. Olvasott velük, újabb meg újabb kincseket talált számukra könyveiben, az új igazságokban elmélyedt s újra meg újra magyarázgatta őket a jövőknek-menőknek. Minden gondja szétfoszlott vendégei és új barátai között, akik mohón, ámulva hallgatták tanítójukat s esténként még az éjszakára a padlóra hintett szalmán is elüldögéltek énekeiket énekelve. Milyen eleven és fürge volt ilyenkor, közben el is tréfált s mulattatta barátait, elmondva egyetmást útjairól, beszélgetéseit folyton jóízű, derült humorral fűszerezve!

Egy napon a jonsai Sutinen állított be Tahkomäkibe. Pál úgy megdöbbsent, hogy csak bámult reá hosszú ideig, anélkül, hogy csak egy szót is tudott volna szólni. Sutinen mindig ellenséges

indulatú ember volt, mindig csak rosszat beszélt Pálról és a föl-
ébredtekről.

— El kellett jönnöm, ámbár nehezemre esett, — szólalt meg.

— Kell, ha az Úr kényszerít reá, — felelt Pál. — Egyszer
nekem is keserves volt az út Sutelaból Syväríbe... Mi hozott ide?
Talán a szegénység? Talán már ürülni kezd a magtárad? Vagy
talán van másfajta szegénység is?

— Van. Olyan, hogy az ember egy napig sem kíván ilyen
szegényen élni... A jobbat keresem, amiben szűkölködöm... Földi
javaim még vannak, csak mennyei kincseim nincsenek. Nem is
voltak soha. Ne emlékezzél vissza, Pál, az elmúlt időkre! Az isten-
telen ember istentelen. Én istentelen voltam egész életemben, —
vallotta Sutinen.

— De mi indított arra, hogy bűnbánatot tégy, téged, akinek
tele magtárad, mindened van? Mi mozdított meg? Hogy megy át
a tű fokán a teve? A gazdag útja másfelé vezet...

— Másfelé vezet, — hagyta helyben Sutinen.

— Amióta néhány éve újra tiszta gabonából való kenyeret
ehetem, a lelkem újra belebonyolodott a világ dolgaiba. Ilyenkor
aztán valami új gyötrelemmel kell az Úrnak kiszabadítania az
embert. Tenálad mi módon kezdődött a bűnbánat, az új élet? —
kérdezte egyszerűen Pál és kiegyenesedett Sutinen előtt.

— Úgy, ahogy a lelkiismeret parancsára kezdődnie kellett.
Ha az ember egész életén át csak a gazdagságot hajszolja, mind
a tíz körmével kapaszkodik minden után, amit csak elérhet, a
szegényeket, az éhezőket egyre szorongatja, akkor a lelkiismeret,
ha szóhoz juthat, meg tudja mondani, hol kínálkozik az a rés,
amelyen át elindulhatsz az új életre.

— Így van, bizony, — bölintott rá Pál.

— Most én azon kezdhetem, hogy egy mérő helyet kettőt
adok a szegénynek s visszaadom a kamatot annak, akitől azelőtt
kamatot csikartam ki.

— Csak most meg ne akard a magad jó cselekedeteivel ki-
kövezni azt az utat, amelyet eddig gonosz cselekedeteiddel raktál
ki! Ne a lelkiismereted legyen az istened, hanem adj minden
dicsőséget az Úrnak! A fölébredt ember lelkiismerete nem ismer
irgalmasságot: nem engesztelheted ki a magad cselekedeteivel.
Alighogy végbevittél valami cselekedetet, a lelkiismereted már
másikat követel, akar behajtani rajtad. Liperiben most imádság-
gal akarják kiengesztelni a maguk lelkiismeretét, te pedig más-
fajta cselekedetekkel, de mégis csak a magad cselekedeteivel pró-
bálkozol. Amit teszel, úgy kell tenned, mintha nem is cseleked-

néd: csukott szemmel menj a kamrába, ha meg akarsz tölteni a zsákot a szegény számára. Máskülönben ott van az ördög a sarkadban és semmivé teszi azt a jót, amit a szegénnyel cselekszel. Kezdd az új életet ott, ahol én is kezdtem: eresztd szabadjára szorongó, összetört szívednek a kegyelem után való vágyakozását! Csak így jutsz át azon a sövényen, amelyen túl a kegyelem és a bűnbocsánat int feléd.

— Hiszen azért jöttem, hogy tanácsot adj és előre segíts az igaz úton, — szolt Sutinen. — Olyan idők járnak, hogy most már nem élhet az ember úgy, mint eddig: mitsem törődve a lelkével. Ha már az ember tulajdon zsellérei fölébredtek, a gazdának is velük kell tartania. Voltam néhányszor az összejöveteleiden, amelyeket eddig elkerültem s az ige belekapott a szívembe, munkálkodik benne és egyre jobban elhatalmasodik rajta.

— Ember ne kényszerítse az embert! Akik jöttek, a maguk jószántából jöttek s mentek, senki emberfia nem küldte, hívta őket. Aki úgy indul el, hogy ember, emberi hatalom indítja el, az vissza is tér megint a világba.

Sutinen fölkészülődött, hogy induljon, az ajtóból azonban visszafordult.

— Még nem mondtam meg, nem vallottam meg, mennyi rosszat beszéltem a fölébredtekről és rólad. Nem volt nálam megátalkodottab ellenségetek. Faluszerte jártam és a világ léha gyermekeit kedvük szerint való beszédekkel tartottam. Kivált a paplakon hallgattak szívesen. A pap, Sirelius olyasféle ember, mint amilyen én voltam. Bárcsak ő is fölébredne a bűn álmából!

— Aligha ébred föl. A pap tudós ember s abban bizakodik, hogy ismeri az igaz tanítást. Tudománya az a párna, amelyen alszik. Aki magát igaznak tartja, nehezen ébred; előbb kudarcot kell vallania, akkor riad föl. Te is akkor eszméltél, amikor megnyílt a lelkiismereted és láttad, hogy hiábavaló a gazdagságod. Hadd tegye a pap, amit tehet, hadd gyalázza a fölébredtek népét, végül majd eltompulnak a fegyverei és ellankad ereje! Az Úr munkájának szüksége van a háborgattatásra és üldöztetésre, — máskülönben nem is volna az Úr munkája. De azért te sem tartóztathattad föl, a papnak sincs rá hatalma, noha neki külön helye van rá, hogy szétszórja rágalmait. Kereszt ez is, a Krisztus keresztje, amely állhatatosságra neveli a szívet.

Pál nem akarta kimondani azt, amire közben gondolt. Hiszen neki már régóta fájtak Sirelius prédikációi és kifakadásai, amelyek az utóbbi időkben egyre keserűbbekké váltak. Már jó ideje nehéz volt számára a templombajárás és a fölébredtek kezdtek is el-

maradozni a templomból, egyik a másik után. De ő mégis újra meg újra megkísérelte, hogy eljárjon, megült csöndesen és nyugodtan a helyén a keleti kereszthajóban, bár a világ útján járók összesúgtak s mosolyogva egymásra kacsintottak, ha a pap a tévelygések ellen mennydörgött és szidalmazta a fölébredteket.

— Hordozd el, amint én is elhordozom, noha nekem mégis csak jobban fáj! Amint győztél gazdagságod és földi javaidhoz való szereteted fölött, úgy győzedelmeskedni fogsz a pap gyűlölködése fölött is, — bízatta végül a küszöbön Sutinent.

Lélekben már régen várta az ellenállást és üldöztetést s figyelmeztette is erre a veszedelemre barátait.

— A mi hitünknek és keresztyénségünknek még tűzben kell megpróbáltatnia. A világ vadállathoz hasonlatos, amely most karmait bevonva pihen, de majd talpra áll s akkor érkezik el számunkra az üldöztetés ideje. Majd előbb élesre feni karmait, kipróbálja őket, aztán elindul nyomról-nyomra, kerülget bennünket innen is, onnan is, végül ránk veti magát, mint a vad a maga áldozatára. Még csak jó napokat értünk, a rosszak még nem következtek el, még nem tudjuk, mi a baj, még nem gázoltunk át a mélyebb vizeken.

Csitítgatta barátait, ha Sirelius került szóba, az ő prédikációi, az emberek gonosz beszédei. Néha azonban megbosszankodott, megharagudott s ilyenkor egyenest a parókiára rohant volna, hogy elmondja mindazt, ami a szívében van.

Mindvégig így marad ez, hogy ennek az embernek a céltáblája lesznek? Arra való a szószék, hogy kitombolja rajta magát a pap haragia? Sohasem fogják Isten ígérének hirdetését hallani a paptól, akit pedig ép úgy fizetnek, mint mások? Úgy látszik, most azt a szokást vették föl a papok, akiket pedig a gyülekezetek tartanak, hogy hat napon át otthon ülnek a paplakon s a hetedikén azért mennek el a templomba, hogy ott a fölébredteket gyalázzák. Új, nekik való teksztusra bukkantak s most folyvást arról prédikálnak...

Bezzeg más ember az esperes! Ez tisztán hirdeti az ígét, nem keveri bele indulatának a szavát. Az esperes kedvéért túrniök kell békességben, ameddig csak lehet. Ha eddig lehetett túrni, tovább is lehet. Az Úr felelős a maga ügyéért, ha egyszer a maga ügyének ismerte el ügyünket. Az ember saját gonosz szíve gonoszabb akadály lehet az Úr ügyének, mint bármilyen más...

Pál mindig azzal csöndesítette meg szívét, hogy újra meg újra megalázkodott a saját gonoszsága, haragossága, türelmetlensége miatt s újra meg újra vállalta azt a keresztet, amelyet, mint

az Úr adta keresztet alázatosan és jókedvvel kellett hordoznia.

Karácsony előtt történt, hogy eljött Tahkomäkibe Niskanen. Olyan dolog hajtotta, amiről beszélnie kellett Pállal. Arra sem szánt időt, hogy kifogja a lovát, csak elébe vetett egy nyaláb szénát s azzal sietős léptekkel befelé igyekezett a házba.

— Mi lett? Miért nem fogod ki a lovadat? Mire való ez a nagy sietség? — kérdezte Pál csodálkozva.

— Megint csak el kellett jönnöm, ahogy mindig el kell jönnöm, ha olyan dolog adja elő magát. Itt nálad, minden kibogozódik.

— Vagy összebogozódik végkép csúfosan, — felelt Pál nevetve. — Ha valami homályos, ne akarjunk mindent mi földérinteni: maradjon valami földérinteni való az Úr számára is! Járogatnak ide az emberek sokféle dologban, jóban is, rosszban is. A jó sokszor el van rejtve szemünk előtt, a rossz meg nagyon is világos...

— Most azonban arról van szó, hogy lakat mögé kerülhetünk!

Niskanen ezt olyan hangon mondta, amelyet eltompított a szomorúság. S belekezdett annak elmondásába, miért kellett útnak indulnia, mi történt. Elmondta, hogy Iisalmiban megkezdődött a fölébredtek nyílt üldözése. Heikki Martikaint vád alá fogták s pénzbírságra is ítélték összejövetelek tartása miatt. S a világ fiai még egyre fenyegetőznek, hogy följelentik, törvény elé idézik a fölébredteket...

— Nyilvánvaló, hogy mind e mögött az odavaló esperes áll. A paplakon szövök-fonják ennek a szálait. Akáresak itt... Itt a kis, ott meg a nagy paplakon. Sejtettük mi ezt, de nem akartuk elhinni. Bizony szükséges, hogy ezekről a dolgokról beszéljünk, bár a beszéd még semmit sem használ...

A hír olyan fájdalmasan érintette Pált, hogy szinte dermedten állt meg a helyén, egy ideig szóhoz sem tudott jutni, csak rámeredt a padló egy pontjára nagy, mély tekintetű szemével. Úgy tetszett neki, mintha egyedül őt vádolnák és ítélnék el s újra meg újra őt fenyegetnék, mintha az üldözőre indult ellenségek mind ő köréje sereglénének, őt gúnyolnák, a maguk gonoszságában gyönyörködve...

— Tehát már belekezdtek; a sátán már rést ütött a falon, hogy útat törjön magának s megkezdje romboló munkáját. Ezen dolgozott reggeltől estig a maga segítő társaival, erre bízatta nyáját, ezért etette, hízlalta a maga seregét mind e világ pletykáival. Én már vártam ezt, a lelkem sejtette, bár magamba rejtettem a

félelmet, nehogy megriasszam és szétzavarjam seregünket. De vártam ép innen, erről az oldalról, ennek a papnak a részéről.

Megindult, átment a szoba egyik oldaláról a másikra, mintha valamit keresne, majd megint visszatért s megállt előbbi helyén.

— Ha már egyszer megkezdték, megízlelték az üldözés örömeit és a bosszúállás ízét, nem fogják abbahagyni, egyre jobban indulatba jönnek s újabb meg újabb örömet igyekeznek szerezni maguknak. De csak addig mehetnek, a meddig az Úr megengedi, mert a fölébredtek az ő oltalmában, az ő adta jó menedékben vannak. Az a tanítás és az a munka, amely az Úrtól van, megáll rendületlenül.

— Megáll, — hagyta helyben Niskanen, — de valamit nekünk is tennünk kell, ha igaz és drága számunkra a magunk ügye s ha az a szándékunk, hogy folytassuk úgy, mint eddig, a munkánkat. Az Úr szentjei még eddig sohasem félemltek meg az első ütésektől. Az imént jártam Kiuruvesiben, hogy lássam, halljam, mi megy ott végbe s több faluban is megfordultam... Láttam, hogy lobog annak a tűznek a lángja, amely sokáig csak lappangva égett s hogy ott már izzik a parázs, ahova te, Pál, a tüzet élesztetni jártál.

Egy ideig csöndben voltak, majd kimentek s az udvaron jártak-keltek, majd visszatértek a házba, melengették bánatukat, töprengtek, keresték az útját-módját annak, hogy kijussanak a maguk tehetetlen állapotából. De mindig csak zsákutcába jutottak, újra meg újra vissza kellett térniök oda, ahonnan elindultak. Olyanoknak érezték magukat, mint akik eltévedtek az útról, az igaz útról valami hamis útra jutottak s most hiába keresnek, futkosnak erre is, arra is, egyre csak ugyanarra a nyomra kerülnek vissza.

(Folytatjuk.)

Az Istennek egy igazi bizonyágtevője fel sem nyithatja a száját a nélkül, hogy téged meg ne sértsen. Ez azonban csak onnét van, hogy te nem tudod, valójában ki vagy. Ez benned a nagy sötétség. Hallgass az okos szóra, — hadd tárják fel előtted, micsoda gonosz vagy, — s az igazság szabaddá tesz.

Előbb^{sz} kénytelen vagyok zúzni a törvény kalapácsával, hogy vigasztalni tudjak az evangéliummal.

(Hebich Sámuel.)

A C. E. szövetség ebben az évben február 2.-án ünnepelte születésének 50 éves évfordulóját. A magyar ág a Kálvin-téri ref. templomban ünnepelt s br. Podmaniczky Pál egyet. ny. r. tanár és Nyáry Pál ref. esperes mondtak ezen ünnepi beszédet „Az áldott mult” s „A dicső jövőendő” címen, Victor János dr. ref. theol. tanár pedig az Írást magyarázta. A Bethánia-Egylet lapja, a „Mustármag” januári számát meleg szeretettel és hittel tölti el az emlékezés s mélyes hálaadással az Úr iránt, aki a szövetség munkáját annyi kegyelemmel áldotta meg. Dr. Clark E. Ferencnek, a mozgalom alapítójának életrajza s a szövetség születésének története valóban sokat mond arról, hogy az Úr kicsiny mustármagból mekkora fát növel. A willstoni gyülekezet lelkésze volt Clark s a hívő pásztor által ébredést hozott az Úr ebben a gyülekezetben. 1880. végén az ifjúsági imaórákon kezdődött a lelkek mozdulása, egyre több ifjú szív lett az Uré s állt munkába, hogy a megtérők lobogó vágyával vigye másokhoz is a végtelen örömet, amit az Úr adott Clark s hű felesége munkamezőt kerestek a fiatal energiáknak egy ifjúsági szövetség tervében, amelynek oly hatalmas volt a célkitűzése, hogy Clarkné szinte lehetetlennek látta az ifjak vállalkozását arra. De mégis bíztak az Úrban. S nem szégyenültek meg, a mag jó földbe hullott, befogadásra talált, bár senki se gondolt még akkora áldásra, olyan gazdag következményekre, amilyeneket az eltelt öt évtized alatt ért meg a szövetség. Az Úr vezesse ezután is, adja, hogy Ő tőle, Ő általa és Ő reá nézve menjen végbe minden munkája.

sf.

Diákkonferenciák mindenfelé. Négy helyen volt nemrégiben diákkonferencia a lapunk más helyén ismertetett országos diákgyűlésen kívül (Szeged, Győr, Szombathely, Kőszeg). Mindegyiknek égető kérdése volt a mai diákélet válsága és annak a keresése, hogy vajon mimódon lehet megoldani ezt a mai válságos helyzetet. A válságnak az az oka a diákéletben is, hogy a bűn betelepedett a diákéletbe. A diákság keresi a kivezető utat. A legszomorúbb az, hogy minden út zárva van. Lehetetlen a menekedés. Valami emberfeletti erő: maga az Isten akar velünk mást, mint amit mi szeretnénk. Azt akarja, hogy meglássuk: Krisztus nélkül soha nem lesz más a mi diákéletünk. Ő a mi egyedüli Megváltónk. Örök és kifogyhatatlan kegyelemre van szükségünk. Mi, akik a diákkonferenciákon résztvettünk, kívánjuk minden diáktestvérünknek, hogy minél előbb ráeszméljenek az egyedüli megoldásra: keressék a találkozást Krisztussal. A konferenciák egyrészt adventi, másrészt reformációi gondolatkörben mozogtak: A magyar diák Krisztusvárása, Krisztus eljövetele a magyar diákhoz, Örök reformáció a diákéletben. Előadók az Az Erő szerkesztő táborából: Dr. Karácsony Sándor, Szöllőssy István és Ittész Mihály, a Magyar Evangéliumi Ker. Diákszövetség részéről: Majoross Edit, Balikó Erzsébet, Thaly Ida, Dr. Scholtz Oszkár, Szabó József, Horeczky Béla és Paczolay Béla s a helyi ifjúsági vezetők voltak. Mindegyik konferenciának örvendetes jelensége, hogy az eszmecserékbe maga a diákság is örömmel kapcsolódott bele. Érették a mezők az aratásra!

Pályázat. A m. kir. Erzsébet Tudományegyetem Evang. Hittudományi Kara közli, hogy a „Fébé” IV. lelkész és theologus konferenciája által az 1929/30. tanévben meghirdetett tudományos pályázatát: „Az Ágostai Hitvallás és Apologia antropológiája” meghosszabbítja, hogy az 1929/30. tanévben végzett hittudománykari hallgatók is részt vehessenek azon. A pályamunkák benyújtásának határideje: 1931. május 1. Pályadíj 40 P. A pályamunkák a dékáni hivatalban nyújtandók be.

K Ö N Y V • F O L Y Ó I R A T

Hitvallás és tudomány. Emlékkönyv az Ágostai Hitvallás 400 éves jubileuma alkalmából. (Kiadják a m. kir. Erzsébet Tudományegyetem Evangélikus hittudományi karának tanárai. Sopron, 1930. 273 l.)

Méltó magyar emléket állítottak hittudományi karunk tanárai ebben a könyvben az Ágostai Hitvallásnak. De más célja is van a műnek, mint az előszóban olvashatjuk: „Szolgáljon ez az Emlékkönyv nem csupán jelül és bizonyosságul, hanem egyszerűsággal és bizottságával meggerősítésül és kimélyítésül annak a lelki közösségnek, mely a hitvallás egységében kapcsolja össze hittudományi karunkat evangéliumi anyaszentegyházunkkal.” Vajha csakugyan eljutna lelkesi lakokba éppen úgy, mint a felügyelői karhoz s a többi világi intelligenciánkhoz, hogy ez a szándék beteljesedhetne. A mű első része az Ágostai Hitvallás eddig legfőbb létező új fordítása (*D. Dr. Pröhle Károly*), amely nagy hiányt pótol, hiszen az előző fordítás már nem volt kapható. Pedig szűgyene minden evangélikus családnak, ha nélkülözi és nem ismeri magyarul is megjelent hitvallási iratainkat (Nagy Káté!). Reméljük, hogy a jubileumi év és az új kiadás kettős alkalmá mindnyájunkat arra indít, hogy áttanulmányozzuk ezeket.

A mű második része professzorainknak a júliusi soproni teológiai konferencián elhangzott előadásait s ezen kívül D. Payr Sándor, D. Stráner Vilmos, Dr. báró Podmaniczky Pál és lic. dr. Karner Károly értekezéseit tartalmazza. Az előbbiekről már megemlékeztünk októberi számunkban. *D. Dr. Pröhle Károly* hatalmas mondani valóját az Ágostai Hitvallásról egészen bizonyos, hogy örömmel olvassa el újra az is, aki résztvett a konferencián, mihelyt csak kézbe kapja. *Dr. Kiss Jenő* napjaink nagy problémájára, a szociális kérdésre reflektoroz rá minden oldalról az Igével s *Dr. Deák János* előadása ugyancsak évek óta aktuális kérdést, az Ótestamentom reánk való jelentőségének és értékének a kérdését tárgyalja. Ezek az előadások is — különösen a könyvbeni részletesebb taglalásban — oly elevenen szólnak és nyulnak bele az életbe, hogy lehetetlen újra el nem olvasni. Sokat veszít ezekkel is az, aki meg nem ismeri. *D. Kovács Sándor* előadása a

magyar evangélikusság nép és földrajzáról Sopronban is lebilincsel mindenkit. Az érdekes és sokatmondó adatok megőrkítésének mindnyájan örülhetünk. *D. Payr Sándor*: „*Az Ágostai Hitvallás története Magyarországon*” c. értekezése a legnagyobb terjedelmű a könyvben (87 l.). Magyar egyházunk multját nyitja fel benne az olvasó s lapoz egyre növekvő érdeklődéssel. Milyen kár, hogy olyan keveset ismerünk belőle! Úgy érezzük, hogy ez a dolgozat sürgető indítást ad a további tudakozásra, aki elolvassa, szomjúságot érez az evangélikus multat más oldalról is megismerni. A felvidéki három magyar hitvallás és az első korok két nyomtatott s egy kéziratossá Ágostai Hitvallás — fordításától, a reformáció első időszakának magyar történetétől — amikor az Ágostai Hitvallás az egész magyar reformáció közös alapja volt még — napjainkig részletezi az Augustana magyar történetét. Sok érdekes epizód tárthatja s teszi még élvezetesebbé az értekezést. *D. Stráner Vilmos*: „*Az Ágostai Hitvallás s az ev. istentisztelel*” c. írásában az Augustana felfogását ismerteti és tárgyalja az istentiszteletről vonatkozóan. A nagyvonalú s mély látású értekezés érdekesen szól a laikusokhoz is, főleg az istentisztelet egységesítésében s liturgikus elemekkel való gazdagításában, noha *lic. dr. Karner Károly* dolgozatával együtt az olvasó részéről teológiai tudást tételez fel. Utóbbinak a címe: *Az egyház lényege az Ágostai Hitvallás szerint*. Érdekes lenne részletesen ismertetni, mint tárgyalja az egyház két sajátos vonását: az evangélium hamisítatlan tanítását és a szentségek helyes kiszolgáltatását, azután a látható és láthatatlan egyház fogalmait, az Egyházi Alkotmány egyház-felfogását s mindezeket át az egyház igazi, tisztult méltóságát és lényegét. *Dr. báró Podmaniczky Pál*: „*Az Ágostai Hitvallás egyháza s a misszió*” címen olyasmiről ír, ami iránt magyar földön alig volt eddig valami érdeklődés. Szomorú bizonyítvány ez az egyházunkban élő hit-szegénységéről. Mert valahol csak hívő lelkek vannak, ott égető kérdéssé válik az, hogy rengeteg millió ember van ma is, akik nem is hallottak az evangéliumról, s ott Krisztus missziói parancsa teljesedésbe megy (Mk. 16: 15). Hálásak vagyunk ezért a dolgozat-

ért, amely áttekintést ad a misszió multja és jelene fölött s eleven érdeklődést kelt a misszióknak magyar egyházunkban annyira árva ügye iránt.

Reméljük, hogy a „*Hitvallás és Tudomány*” meg fogja találni az utat mindenüvé, hogy sokan lesznek, akik kézbe veszik és merítenek belőle. Merítenek szomjúságot is az Ige iránt, mert csak így töltheti be ez a könyv igazán a hivatását.

Megemlítjük még, hogy a mű első része, Az *Ágostai Hitvallás*, különnyomatban is megjelent s így csekély áron (1 P) valóban mindenki beszerezheti.

Dr. theol. H. Gaudy László: A gyakorlati theologia vázlatja. (Budapest, 1930. A szerző kiadása. 144 l.).

A könyv négy részre oszlik. 1. *Általános rész.* Rövid tárgyi ismertetés, történeti áttekintés és módszeres alapvetés az egész műhöz. Ugyanígy az egyes részek elején is külön bevezető és történeti ismertetést találunk. — 2. *Valláspedagógia.* Ez a rész tudományos alaposság és egyéni felismerések tekintetében egyaránt a könyv leg-sikerültebb részének mondható. Mikor a vallásoktatási tanterv, a vallásoktatás anyaga és módszertani kérdései mellett az egyház és a vallásoktatás, a hívek és a vallásoktatás viszonyáról, a vallásoktatást végző vallás-tanárral szemben felállítandó követelményekről, a gyermek és ifjú egyházhoz való viszonyáról ír, ezt azért teszi, mert tudja, hogy a valláspedagógiának igen sokoldalúnak és élesszeműnek kell lennie, hogy célját elérje. S e célt a szerző abban látja, hogy „olyan gyermekeket, ifjúságot és felnőtteket vezessen és készítsen az egyház templomába, akiken fog az igehirdetés, akik ünnepeknél akarnak az istentisztelet szépségei és mélységei között, akiknek életszükséglet az egyház és annak evangéliumi igazsága”. — 3. *Az egyház istentiszteleti tevékenysége.* Ebben a részben foglal helyet a liturgika és katechitika. A szerző egyebek mellett azért is fog a két tárgynak ilyen együttes tárgyalásába, hogy elkerülje „azt a veszélyt, hogy a két tárgy a feldolgozásban egymással szemben aránytalanná váljék,” — mégis az az érzésünk, hogy a liturgiával szemben kissé igazságtalan. Különben ez a rész is gondos körültekintéssel tanuskodik. — 4. *Az egyház charitatív, missziói és szociális tevékenysége.* Különösen itt tűnik ki, mennyire fontosnak tartja a szerző, hogy modern legyen, hogy mai viszonyokat, szükség-szerűségeket tartson szem előtt s hogy mindazt, amit a vallásosság gyakorlata a legújabbban felvetett és kitermelt, megbírálja, feldolgozza és értékesítse. Kár, hogy a gyakorlati lelkészkesedés egynémely tényezőjével, melyek ép a mára jellemzők, elvi, vagy más

okokból nem tud megbarátkozni.

A szerző vázlatnak mondja könyvét, de örömmel mondhatjuk, hogy sokkal több annál, különösen egyes részeiben. Sok helyütt új és egyéni a felosztásban és felfogásban. Speciálisan magyar és speciálisan evangélikus gyakorlati tapasztalás és tudományos tanulmányozás eredménye. Szembetűnő benne a gyakorlati theologia irodalmában való nagy jártasság. A különböző felfogások közül azokat, melyeket hasznosnak és fontosnak ítél, felemlíti és megtárgyalja.

Dr. H. Gaudy László úttörő munkát végzett. Eddig ugyanis még nem jelent meg magyar nyelvű könyv, mely az evangélikus gyakorlati theologia egészét felölelte volna. Ezért az őszinte elismerést és köszönetet senki sem tagadhatja meg. Reméljük, hogy e könyve, mint első és jelentős lépcsőfok, teljes és minden viszonylatban elismert rendszer megírásához fog vezetni. G. L.

Gáncs Aladár: Mit tanulhatunk Barth Károlytól? (Debrecen („Theol. tanulmányok” — Csikesz S. szerkesztésében) 1931. 18 l.).

Ha nyitott szívvel olvassuk az új testamentomot, sőt az egész bibliát, megdöbben-tően áll elibénk az Istennek feltétlen igénye, amely a teljes meghódolást, minden emberi értékeink szemétnek tartását követeli. A Krisztus uralma tehát szöges ellentétben áll a magunk érvényesülésével: kiirratatlan természetesen hajlandóságunkkal. Épen ezért, ha meglankad az éber figyelmezés az Isten szavára, hovatovább oľafejlıdik a keresztyénség, a theologia, hogy az élő Istennek ezt a kiméletlen, kényelmetlen igényét le-tompítja és bekapcsolja az emberi értékek gazdagágába. Ez végeredményben mindig a só megízletenedését jelenti. Isten kegyelme az, ha támaszt mindig újra meg újra olyan embereket, akik készek elfogadni az Ő mondanivalóit, ha még olyan kemény beszédek is azok. Barth is egy ilyen egyéniség, aki által Isten visszahívja a theológiát, a keresztyénséget a humanizmus útjáról és újra a lelkére köti igazi feladatát: az élő Isten uralmát hirdetni minden emberi akarral, értékkel, nagysággal szemben és ellen-tétesen. Gáncs Aladár világosan meglátja Barth hivatását és találóan vonja meg a főbb irányokban a gyakorlati konzekven-ciákat. Őt főbb mozzanatot emel ki Gáncs. Az elsőt így jelöli meg: „saját személyünk kikapcsolása.” Megérzik a szóhasználatán a közösségi mozgalmak terminológiája, de helyesen értékeli Barthot. Az ige: a „Deus dixit”, az anthropológia, a hit mind tömör fogalmazásban lépnek elénk. Nagyon tanul-ságos látni, hogy a közösségi mozgalmakhoz tartozó lelkész (Gáncs) mennyire magáévá

teszi az ige prioritását az élményekkel szemben, valamint a megtérés fogalmának revízióját: nincs egyszermindenkorra szóló elintézés. Talán valamivel erősebben húzhatta volna alá: mindenkor a vagy-vagy előtt állunk, akár először, akár napról-napra, óráról-órára történik az meg. Az utolsó részben, az egyházzól szólva véleményem szerint egy gondolatot nem látott meg Gáncs teljesen világosan: az Isten szuverénitását az egész emberiség életében. Nemcsak a hívők, de a hitetlenek is az ő uralma alatt állanak, hozzá tartoznak. Ezt az igazságot nem szüntetheti meg az empirikusan tapasztalható dualizmus. (16 l.) Azt jelenti az Istennek ez a minden emberre kiterjedő uralma, hogy az ő megbízásából minden emberhez szólhatok az ő nagyságos dolgairól és ha valóban eszköz vagyok az ő kezében, minden emberhez eljuttathatja döntésre hívó szavát általam.

Egy nagyobb kifogást emelhetnék ezzel az ismertetéssel szemben: véleményem szerint nem emeli ki eléggé nyomatékosan az eschatológiai vonást, ami olyan jellemző Bartha. Ez azt jelenti, hogy mindenünk, amink van és amit Isten kegyelméből már kaptunk, csak záloga annak a csodás beteljesedésnek, ami Krisztus eljövételével fog bekövetkezni. Minden ami földi, csak halavány, előrevetett sugara az eljövendő dicsőségnek. Ezért nem állapodhatunk meg vesztég annál, ami van, hanem egész életünket a nagy várakozásra, hosszútávú reményességre kell beállítanunk. Az ismertetés stílusán sok német olvasás hatása látszik: nem elég magyaros. A könnyebben érthetőség kedvéért alkalmazott képek sokszor kissé idegenszerűen hatnak. Összefoglalásul csak annyit: rendkívül örvedetes jelenség az, hogy a magyar evangélikus egyházban ilyen bátor lépés történt: komoly felhívás arra, hogy foglalkozunk Bartha súlyos, rendkívül sokat nyújtó mondanivalójával. Végezetül arra szeretnék rámutatni, ami útbaigazítat bennünket ebben. Azt lehet mondani, hogy ahány egyéniség csak bekapcsolódott abba a szellemi mozgólódásba, amit „reformátori teológiának” neveznek, annyi szint és változatot jelent ez az egységes alapgondolatok mellett. Bartha, ha rengeteget tanult is Luthertől, újabbán egyre közeledik Kálvinhoz. Viszont Piper, Georg Merz, Loewenich s még sokan mások, a legnagyobbak is: Gogarten, Karl Heim, Althaus a leghatározottabb lutheri irányban értékesítik és érvényesítik a Bartha által újra feltárt, eddig elfelejtett bibliai-reformátori alapgondolatokat. u. e.

Református Évkönyv az 1931 évre. (Szerkesztette Dr. Thaly Lóránt. Budapest. A Református Figyelő kiadása. 158 l.)

Csinos külsejű, változatos és értékes tartalmú könyvet küldött zerte a Református Figyelő újrúvi ajándéku. Az elsőz hasonlatával élve a tartalom olyan, mint az egy anyaföldön gyűjtött sokszínű virágcsokor. Ravasz László finom és mély gondolatai hirdetik az igét. Szól világunk kétféle eleméről: a létezésről és a változásról. Ezek adják az élet nagyon sok vígasztaló lehetőségét a nevelésben és a vallásos életben is. Isten gyermekei vagyunk, ez tény — de feladat is; sors — de pálya is. „Hasonlókká leszünk Óhoz”; mert meg fogjuk őt látni, amint van.” Dr. Victor János a „szekularizmusról” ír, mely az önmagával betelt ember életfilozófiája és életrendje, amelyben Istennek nem ad helyet. Ez a modern hatalmas ellensége az Egyháznak s általában a vallásoknak. Nagy mértékben gazdagítják a könyv tartalmát cikkeikkel Dr. Thaly Lóránt (A művészetről), Szász Károly (Emlékezés apámra), Maksay Albert (Az erdélyi református egyház élete), Dr. Vass Vince (Pápa—Sárospatak) és Csürös István (Szász éves a Kálvin-téri templom). Az irodalmi rész élvezetes, magas színvonalú és megragadó. Nagyon hasznos a a könyv végén levő tájékoztató a magyarországi református egyházzól és intézményeiről. k. gy.

E. Stanley Jones: Krisztus India országútján. (Ford.: ifj. Biberauer R. és László D. Szövetnek kiadása. 1931. 144 l.)

Nemrég Gandhi neve ismét betöltötte Európát és a keresztyén nyugat egyrészt szánalommal, másrészt kíváncsisággal fordult India felé. De az ismeretlen világ élete felől való kérdéseinkre magyar nyelven alig akadt világos válasz, mely tisztázta volna fogalmainkat. Most megjelent érdeklődésünkre a felelet. Sőt több, mint felelet: a nem-keresztyén Keletnek intő, feddő szözata a keresztyén Nyugathoz; de egyúttal lelki táplálék és áldás a Krisztushoz közelebb jutó jövendő reményében.

Jelentősége a következőkben foglalható össze:

1. Megrajzolja India lelkét, melynek lényege a vallásosság. Haldoklik a hinduizmus, de örökséget hagy utódjának, élő eszmék örökséget, amelyből tavasz fakadhat. Mi ez az örökség? Vallja, hogy a végső Valóság szellem; van érzéke minden dolog egységének megérzésére; a minden-ség szívében igazságosság uralodik, vágyódik a megváltás után. Ez a szabadság után sóvárgó nép hajlandó elfogadni Krisztust, de tiltakozik a nyugat keresztyénsége és civilizációja ellen.

2. Megbírálja a nyugati keresztyénséget. India kérdez és az uralomra vágyó, háborúban vérengző, faji és színbéli előítéle-

tekkel megterhelt nyugati keresztyénség nem tudja magát Krisztussal igazolni! Ezért elválasztja egymástól Krisztust és a Nyugatot. Csak Krisztust akarja. Nyugatnak pedig üzen Gandhi szavával: A keresztyének kezdjenek el mindnyájan együtt úgy élni, ahogyan Jézus Krisztus élt, vallásuk tettekben legyen nyilvánvalóvá, a hangsúlyt tegyék a szeretetre, s a nem-keresztyén vallásokban és kultúrákban leljék meg a jót is és együttérzéssel közeledjenek hozzájuk. Valóban már megtanulhattuk volna, hogy nem beszédben áll az Istennek országa, hanem erőben!

3. Teljes egészében krisztocentrikus! „A keresztyénség központi csodája: Krisztus!” A közeledés egyetlen útja Krisztus személyisége. Nem ismer más módszerében, mint a megfeszített Krisztust. Keletnek (épp úgy, mint Nyugatnak) három nagy elemi hiánya van: megfelelő cél a jellem számára; szabad, teljes élet; s Isten! Egyedül Jézus Krisztus adhatja meg mind a hármat: Ő lehet csak példakép; Ő tehet csak szabaddá; s Ő vezethet csak az Atyához! „Ő az indító ok és Ő a végső cél.” „Indiában üzenetünk tartalma nem lehet más, mint az India országútján járó Krisztus”.

4. Krisztus élő valóságának bizonyosságát szolgálja. Peldái, tapasztalatai, élményei mind a feltámadott, erőt adó, mindezideig munkálkodó, élő Krisztusról tesznek bizonyosságot, Aki tegnap és ma és örökké ugyanaz. Akik Indiában felveszik a keresztséget, azok Krisztust így fogadják el és Krisztussal így indulnak el az új élet küzdelmeibe. Éppen olyan áldott figyelmeztetés ez a Nyugat számára, mint amilyen áldott erőforrás a Krisztusban való megerősödéstre.

5. Feltárja az indiai misszió pozitívumát. A keresztyénség mint az elvetett mustármag, úgy növekedik Indiában és Jézus lelke — mint a kovász — észrevétlenül és lassan, de áthatja az emberek elméjét és

szívét. Isten drága evangéliuma, akár Gandhi személyén keresztül, akár az evangelisták megszentelt munkáján át, megjelent India égen és szertehinti fényét a Világosságot kereső népek, mint a napsugár. Krisztus megállt India országútján. És „India elindult az országútján járó Krisztussal a nagy útra. És milyen lesz ez az út!”

A fordítás dicséretre méltó, a kötet pedig izléses kiállítású. Sch. L.

Ecsedy Aladár: A jó Pásztor. (Apostol János kiadása. Budapest, 1931. 165 l.)

Ha egy komoly s mégis napsugarat ontó keresztyén könyv megjelenik, egész természetesen, hogy öröm fakad szívünkben. Ecsedy Aladár könyvénel tovább kell mennünk. Minden szerényszavúsága mellett is nagy figyelmet érdemel, mert nemcsak egy szebb jövőt akart munkálni, hanem egy csendes, áldott multról is beszámol. Nemcsak árasztani akarja a gyermeklelkembe az „élővíznek folyamait”, hanem hálaadással mutat sok éves tapasztalatokra is. Ezekért a tapasztalatokért, az evangéliumi vasárnapi és gyermekistentiszteletek multjéért is örvendtet ez a könyv. Egy filmtekerics ez, tele színes, eleven, meleg képekkel, amelyekben az Úr Jézus Krisztus alakjával találkozunk, ahogyan tanul, ahogyan gyógyít bennünket. Minden képnél először az esemény elbeszélését kapjuk részletesen. Azután jön a tanulság és az életből vagy a történelemből vett példa és az énekek. (A Dunántúli énekes könyvből is kijelölve.) Nagyon helyeselnünk, hogy a végén a szokásos „aranymondás” elnevezés helyett az „ige” szót használja. A munka nagyon alkalmas a gyermekistentiszteleteken kívül házi áhítatokon, ifjúsági istentiszteleteken való használatra. A gyülekezeti igehirdetés céljaira is sok értékes gondolat és megkapó illusztráció található benne. Nagyon jó volna, ha ez a maga nemében egyedülálló, kedves könyv sok evangélikus asztalra eljutna. —a.

Épen az bizonyítja az Úr hűséges voltát, hogy most nyomorúságot kell szenvedned. Mert most csak a felét kaptad kézbe az ő végrendeletének, de megkapod a másikat is. „E világban nyomorúságtok leszén” — ez van most. „Békességek legyen énbennem” — ez is lehet a tiéd most. „De bizzatok: én meggyőztem a világot”. Egyszer ez is a tiéd lesz.

(Ch. H. Spurgeon.)

Az Isten igazsága prédikátorának senkifia izléséhez sem szabad igazodni, mert különben egyhamar igen szűk térre szorul vissza.

(Hebich Sámuel.)

T H E O L O G U S É L E T

Dr. Nagy József és dr. Molnár Kálmán pécsi egyetemi tanárok december 4. és 5-én tartott előadásai örvendetes és értékes kezdeményezést jelentettek fakultásunk életében. Eddig sohasem hallottuk egyetemünk pécsi tanárait, most azután két napon át tartott előadásaik megtörték ezt a hiányt. Most éreztük igazán, hogy hiány volt az egész ifjúság élénk figyelme kísérete végig úgy a filozófiai, mint a jogi előadásokat. Nagy József dr. a filozófia történetéről, Sokratesről s Sokrates köréről szolt, Molnár Kálmán dr. pedig a jogforrásokról, az állampolgárságról, alkotmányunk történeti jelegeről, a jogfolytonosságról és a szent korona tanáról adott áttekintő alapismereteket Reméljük, hogy pécsi professzoraink máskor és gyakrabban is felkeresik fakultásunkat hasonló előadások tartása végett.

Az óbudai lelkészi hivatalban találkoztak január 5-én délután Pesten tartózkodó theologusaink több budapesti lelkészrel és vallástanárral. Gáncs Aladár ev. vallástanár Knapp Albert életrajzát ismertette. Hatalmasan szolt vele mindnyájunk lelkiismeretéhez, akik az Úr szolgálatára, lelkek Ohozá való vezetésére készülünk. Móhr Henrik ev. lelkész ezután következő szavai még inkább megalázkodásra készítettek, de egyúttal fel is ragyogtatták a megtért lelkész szolgálatának örömét s az Úr kegyelméért való tusakodásra indítottak. Az eszmecsere az Úr jelenlétének szent érzésében folyt le s hosszú ideig tartott a sűrű hozzászólások révén. Azzal az érzéssel oszlottunk szét a késő esti órákban, hogy az Úr nagyon megáldotta ezt az összejövetelt. Megláttuk, hogy még sokat kell munkálnia rajtunk, míg eszközeivé lehetünk s csöndes elhatározás ébredt bennünk: engedni igyekszünk az Ő hívó akaratának és keresni fogjuk Őt.

Az adventi istentiszteleteken ez évben is theologusok: Baráth Pál IV. é., Fuchs Pál IV. é. és Németh Géza III. é. hallgatók hirdették az Igét.

Az elmúlt félév végén, december 14-én járult együttesen az Úr asztalához a tanári kar a hallgatósággal, az előző napon tartott deprekáció után

A Sopronban maradt theologusokat karácsony szent estéjén meleg szeretettel keresték fel s ajándékozták meg professzo-

raink. Hálásan gondolunk szeretetükre, amellyel szinte fiaikként vesznek körül bennünket.

Félévi kollokviumi kötelezettségnek a hallgatóság túlnyomó része idejében és rendben tett eleget. A második félév előadásai január 23-án kezdődtek reggeli könyörgéssel, amelyen Dr. Deák János e. i. dékán imádkozott.

A félévi szigorlatokat 8 jelentkező közül sikeresen állottak meg: Bárány László, Kiss Gyula és Sommer Károly. A pót-alapvizsgálatokat öt jelentkező közül három hallgatónk tette le eredményesen.

Theologus Otthonunk könyvtára jelentős könyvajánmányokban és hagyományokban részesült: *Nemes Károly* esperes 169 kötetben 127 — nagyrészt homiletikai — művet s *Vargha Gyula* esperes 43 munkát (Protestáns Szemle sorozatokat) hagyományozott Otthonunknak. — *Molnár Kálmán* egyet. ny. r. tanár 7 közjogi művet, *özv. Thomay Józsefné* néhai Thomay József szegedi lelkész könyvtárából 100 kötet régibb német könyvet, *Szelényi Ödön* egyet. m. tanár, ny. theol. akad. tanár pedig 180 filozófiai és 351 theologiai művet ajándékoztak. Ifjúságunk ezúton is igaz szívvel fejezi ki háláját azért a meleg szeretetért, amely ezekben az adományokban is megnyilatkozik iránta s az Úr gazdag áldását kéri az adakozókra.

A „Pro Christo“ Diákszövetség téli konferenciáján fakultásunkról D. Dr. Pröhle Károly és lic. dr. Karner Károly professzorok s mintegy 20 hallgatónk vettek részt.

Az „Ifjú Évek“ evang. ifjúsági lap 1931. febr. 1-én és 2-án középiskolás diákkonferenciát rendezett Budapesten. A konferencia színhelye az Evang. Leánykollégium volt. Mindkét nap biblia óra előzte meg az előadásokat, melyeket Bácsi Sándor, Wolf Lajos és dr. Horváth Károly ev. lelkészek tartottak. Első nap vallásos estély volt, amelyen Zalánfy Aladár harmonium játékaival, dr. Maróthy Jenő pedig felolvasásával aratott nagy sikert. A konferenciát, amelyen sok vidéki diák is részt vett, február 2-án szeretetvendégség fejezte be.

Olvasóink szives elnézését kérjük a késői megjelenésért, mely főleg technikai okokból s két szerkesztőnk közbejött betegsége miatt következett be.

Előfizetési felhívás

Lic. theol. Dr. phil. *Karner Károly* egyetemi ny. rk. tanár
„A felekezetek Magyarországon a statisztika megvilágításában“
c. művére.

Az utóbbi évek irodalmi megnyilatkozásai ismételten állítottak aktuális kérdéseket felekezeti megvilágításba. E mellett akárhányszor a felekezetek erőviszonyai is szóba kerültek, a nélkül azonban, hogy az olvasóközönségnek módjában lett volna tájékozódni a kimondott ítéletek alapjául szolgáló tényállás felől. *Lic. Dr. Karner Károly* ezen sajtó alatt levő munkájában célul tűzte ki maga elé a hazai felekezetek statisztikailag megragadható viszonyaink tárgyilagos, minden lényeges szempontot felölelő feldolgozását. A hazai irodalomban hiányzott eddigelé hasonló munka, úgyhogy joggal mondhatjuk, hogy ezen könyv érezhető hiány pótlására hivatott. Aki megbízható tájékoztatást keres a hazai felekezetek helyzetére nézve statisztikai szempontból, azt legkönnyebben ebben a munkában találhatja meg. Különösen fontos a munka felügyelők, gondnokok, lelkészek, vallástanárok, tanárok, tanítók és minden egyháza helyzete iránt érdeklődő egyháztág számára. Hangsúlyozni kell, hogy a munka ment minden egyoldalú felekezeti tendenciától és a hivatalos statisztikai adatok alapján készült.

A könyv legfontosabb szakaszai a következők: A felekezetek lélekszáma hazánkban (az ország lakossága 1840—1920.; Budapest, Debrecen, Pécs, Sopron, Szombathely, Győr, Békéscsaba, Nyiregyháza, stb. lakosságának felekezeti megoszlása). A felekezetek vérvesztesége a világháborúban. A felekezetek szaporodását meghatározó tényezők (születési és halálozási statisztika). A születések csökkenése (egyke). A vegyesházasságok és reverzálisok. Az áttérések. A felekezetek demografiájának néhány fővonása (a felekezetek szociális strukturája kereseti pályák szerint, művelődési viszonyok, vagyoneeloszlás stb.). A felekezetek egyházi szolgálata. A felekezetek iskolaügye (elemi, közép és felsőfoku oktatás a háború előtt és után). A felekezetek szociális tevékenysége. Morálstatisztika: törvénytelen születések, házassági elválások és öngyilkosságok. Kriminálstatisztika.

A körülbelül 140 oldalra terjedő lexikon-negyedrét alakú könyv előfizetési ára 3·20 pengő, bérmentes küldéssel 3·50 P, 10 példány megrendelése esetén egy ingyenpéldányt adunk. A könyv bolti ára jóval magasabb lesz.

Előfizetéseket elfogad az „Emmaus felé“ kiadóhivatala (Sopron, Evang. Theologus Otthon), valamint a szerző (Sopron, Csengery-u. 45.) Kérjük ezen előfizetési felhívás szives terjesztését.

A kiadóhivatal.